

מגזין הבנקאות הפרטית

משנת 2011

ינואר 2026

2026 - שנה של

ניהול סיכונים

ד"ר איתי גלילי, עמ' 4

ירמיהו השחור

יורם מלצר, עמ' 16

סקירת שווקים

לקראת 2026

מיכל יוזפסון, עמ' 6

ביקור בגלריות:

בעז נוי, טל סימון

עמ' 19, 21

לחיות בעומס:

האם הגיע הרגע לנהל

את הזמן אחרת?

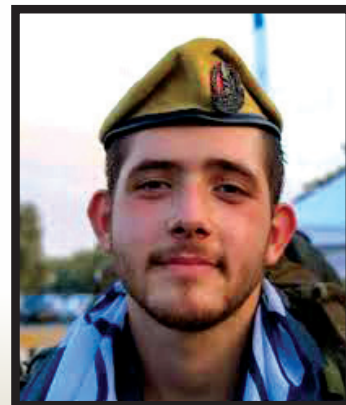
צופית טסלר, עמ' 26

כל המרבה,

הרי זה מסובך

טל אבן, עמ' 28

בשבת השחורה, בשבעה באוקטובר 2023,
אלפי משפחות קמו לתוך מציאות של אבל
ושכול. בגיליון זה לספר את סיפורו של
סמ"ר נטע ברעם ז"ל - מפקד צוות
לוחמי הבלון במוצב נחל עוז

על ערכים, הצבת אתגרים ובחירת דרך

הסיפור של נטע ברעם ז"ל
לוחם איסוף קרבי.
נפל במוצב נחל עוז ב-7.10.23

לתיאום הרצאה - ליעד ברעם

052-2314199

liad1708@gmail.com

מוזמנים לתאם הרצאה ולהכיר את סיפור חייו

לתרומה להקמת גינת כלבים קהילתית
לזכרו - סירקו את הברקוד.
התרומות מוכרות לצרכי מס הכנסה.

לדף מידע והנצחה
לזכרו - סירקו את
הברקוד

תוכן העניינים

2026 - שנה של ניהול סיכונים

ד"ר איתי גלילי, פיננסים ניהול הון פרטי..... 4

סקירת שווקים לקראת 2026

מיכל יוזפסון, מנהלת השקעות ראשית, פיננסים ניהול הון פרטי..... 6

חמישים שנים של חרטה

פרופ' אריאל דורפמן, אלכסון..... 12

ירמיהו השחור

יורם מלצר, אלכסון..... 16

ביקור בגלריה: בעז נוי..... 19

ביקור בגלריה: טל סימון..... 21

המצאה גאונית וטרגדיה אישית

איתי נבו, מכון דוידסון..... 23

לחיות בעומס: האם הגיע הרגע לנהל את הזמן אחרת?

צופית טסלר, מכון תמיר..... 26

כל המרבה, הרי זה מסובך

טל אבן, Even Better..... 28

עמנואל לסקר: הגאון שעל לוח השחמט

ובין רעיונות התקופה

פרופ' אלכס גורדון, הידען..... 30

הדיפלומט: 5 תחנות בחייו של אבא אבן

מרים זקהיים, הספרנים..... 32

הסוד של פיקאסו - גניבה שהולידה מהפכה

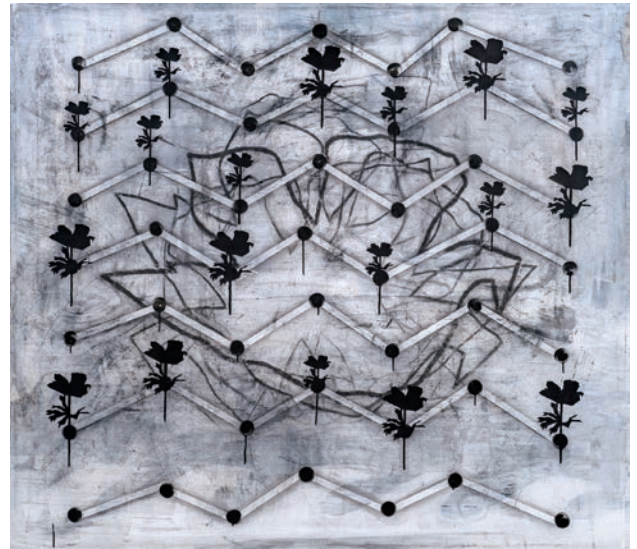
שלומית אורן, So Art..... 36

כל הכתבות המקצועיות במגזין זה, נועדו לשם מסירת מידע בלבד, ובשום אופן אין לראות בהן חוות דעת, הצעה, המלצה או יעוץ/שיווק לרכישה ו/או החזקה ו/או מכירה של ניירות ערך ו/או הנכסים הפיננסיים המתוארים בהן. הסקירות מתבססות על מידע אשר פורסם לציבור, אשר הכותבים ומו"ל המגזין מניחים כי הוא מהימן וזאת מבלי שביצעו בדיקות עצמאיות לבירור מהימנות, דיוק ושלמות המידע. המידע המופיע בכתבות המגזין, אינן מתיימרות להכיל את כל המידע הדרוש למשקיע פוטנציאלי ואינן מתיימרות להוות ניתוח מלא של כל העובדות והפרטים המופיעים בהן. המידע, הפרטים והניתוח המפורטים, לרבות הדעות המובאות, בסקירות ובכתבות, עשויים להשתנות ללא מתן הודעה נוספת. הכתבות הן על דעת הכותבים בלבד ומשקפת את הבנתם ליום כתיבתן. הכתבות והסקירות לא מהוות תחליף, בשום צורה שהיא, ליעוץ/שיווק השקעות המתחשב בתוונות וצרכיו המיוחדים של כל אדם. הכותבים ומו"ל המגזין לא יהיו אחראים, בכל צורה שהיא, לכל נזק ו/או הפסד שייגרם כתוצאה משימוש בסקירות ו/או בכתבות המופיעות במגזין זה, ככל שייגרם כזה, וכן הם אינם יכולים לערוך ו/או להיות אחראים למהימנות, דיוק ושלמות המידע המפורט בכתבות ובסקירות. יובהר להלן כי הכותבים וכן המו"ל, עוסקים, במישרין או בעקיפין באמצעות חברות קשורות, בין היתר, במתן שירותי ניהול השקעות, ייעוץ השקעות, ניהול קרנות נאמנות, ניהול קופות גמל, ניהול קרנות פנסיה, חיתום ובנקאות השקעות וכתוצאה מכך, עשוי להיות להם עניין בניירות ערך ו/או הנכסים הפיננסיים הנכללים בסקירות ובכתבות, ככל שמפורטים כאלה, מעת לעת, לפני פרסום הסקירות והכתבות, בזמן פרסומם ולאחר פרסומם. הכותבים והמו"ל אינם מתחייבים ואין בסקירות ובכתבות משום התחייבות והשגת תשואה כלשהי או רווח כלשהו כתוצאה מכל סוג של פעולה בהתאם לאמור בהן. הסקירות והכתבות הינן רכושן הבלעדי של הכותבים והחברות בהן הם עובדים ואין להעביר לצד ג', להעתיק, לשכפל, לאגט, לפרסם בכל אופן, להדפיס, לצלם, להקליט או להעתיק את הכתבות, באופן מלא או חלקי, מבלי לקבל אישור מראש ובכתב.

גלריית הבנקאות מציגה:

תמונת השער לקוהה מתוך יצירה של בעז נוי, עמ' 19

טל סימון, עמ' 21

מגזין הבנקאות הפרטית

עורך ראשי: אייל גור אריה

מנהל המכירות: אייל קמר

מנהלת פרסום: תמי שרנוביץ, טל: 07777-83055, 054-4739374

יעריכה גרפית: אבי בלון / דפוס: ג. פרוייקטים פאון

מנכ"ל: ד"ר איתי גלילי

מו"ל: קבוצת פיננסים גג בע"מ

טל: 07777-83044, פקס: 07777-83045

דוא"ל: service@finance-inst.co.il | www.bankautpratit.co.il

מדור פיננסי

ד"ר איתי גלילי, מנכ"ל פיננסים ניהול הון פרטי בע"מ

2026 - שנה של ניהול סיכונים

2. בחודש דצמבר 25 התפרסם מחקר עומק חדש של רשות המסים חושף תמונת מצב עדכנית של אי השוויון בהכנסות ובתשלומי המסים של תושבי ישראל. לפי הדו"ח, שני העשירונים העליונים אחראיים ללא פחות מ-80% מהמסים הישירים בישראל, למרות שהכנסתם מהווה 61% מהכנסות בלבד, כאשר העשירון העליון לבדו משלם כ-63% מהמסים. התבססות גביית המס על שני העשירונים העליונים הנה לא בריאה ומהווה סיכון לטווח ארוך.

3. מסקנות מפגישות עם גופי השקעה בינלאומיים על רקע המצב הפוליטי בישראל:

בפגישות אחרונות בהן השתתפתי עם גופי השקעה בינלאומיים אשר משקיעים בישראל, ניסיתי לברר את עמדתם ביחס לסיכונים הפוליטיים בישראל, האם זה נושא מעניין עבורם. התשובה הכנה שקיבלתי הייתה שלא והסיבה לכך הנה שהיתרון בהשקעה בישראל הנה שמדובר על השקעה בקניין רוחני ולא בהשקעה פיזית. כלומר אם חברות ופרטיים יחליטו להעתיק פעילות מחוץ לישראל, מבחינת המשקיעים לא יגרם נזק.

4. פרסום הדו"ח השנתי של הביטוח הלאומי: "הגרעון בהון ליום 31.12.24 הסתכם ב-810 מיליארד ש"ח לעומת 714 מיליארד ש"ח ביום 31.12.23. השינוי בגרעון בהון נובע בעיקר מגרעון נטו השנה שהסתכם ב-96 מיליארד ש"ח. הגרעון נוצר בעיקר כתוצאה מנידול בהתחייבויות של קרנות הביטוח (כלומר תשלומים עתידיים לציבור).

בדו"ח האקטוארי המלא של הביטוח הלאומי ליום 31.12.22 שהוגש לשר העבודה בפברואר 2024 נרשם כי: בשנת 2036 הקרן צפויה להתרוקן וללא מימון נוסף המוסד לא יהיה מסוגל לשלם את מלוא התחייבויותיו על פי החוק. בהתאם להחלטה של שר העבודה תוקם ועדה ציבורית לחיזוק האיתנות הפיננסית של הביטוח הלאומי לעמוד בכל התחייבויותיו לציבור המבוטחים. נכון לתאריך החתימה על הדו"חות הכספיים (11/05/25) **טרם**

התקבלה החלטה בקשר למועד הקמת הועדה.

אנחנו נכנסים לשנת בחירות, רק לאחריהן נדע איך ממשיכים מכאן, האם פניה של ישראל לריפוי והבראה או המשך החלשה של המאפיינים הדמוקרטיים. תוצאות הבחירות תהיינה בעלות השלכות ארוכות טווח על כלכלת ישראל. מעבר לכך מוקדם לדעת האם הסיכון להתחדשות לחימה בגזרות השונות פחת או מתחדש.

להלן הבהרות בנוגע לשיקולים ארוכי הטווח בארה"ב:

1. מדדי המניות בארה"ב מוטים לסקטור הטכנולוגיה וזאת בשל עליית השווי העצומה של עשרת חברות הטכנולוגיה הענקיות. בשנתיים האחרונות שוויון עלה פי 3.5 על פני מדד מניות כללי כמו הראסל 2,000 אשר משקף את הכלכלה הראלית בארה"ב. עלייה זו אף רבה יותר במבט

השווקים הפיננסים מסיימים את שנת 2025 בתשואות נאות. שוק ההון הישראלי בולט לחיוב על רקע סיום המלחמה וזאת בתשואות עודפות על פני מרבית השווקים בעולם.

העליות בשוק ההון הישראלי נובעות מהתאמת מחירים לאור סיום המלחמה וצמצום פערי תמחור מול השווקים הבינלאומיים שעלו ביתר בתקופת המלחמה (לסקירת השווקים ותחזיות פיננסית כתבה מורחבת בהמשך הגיליון).

כאשר אנו ניגשים לבחינת המלצות השקעה אסטרטגיות של לקוחות משרדנו לשנה הקרובה, אנחנו צריכים לנתח את פוטנציאל הרווח העתידי, לצד נורות אזהרה עוצמתן ומשמעותן ובהתאם להעריך איך לאזן בין שיקולים קצרי טווח לארוכי טווח.

לצד התפתחויות חיוביות במגוון תחומים כלכלים (גיוסי הון ואקזיטים בסייבר והתעשייה הביטחונית), סימני האזהרה ארוכי הטווח מתגברים. לא ניתן לדעת האם סימני האזהרה יחריפו או יטופלו. כמו כן ניתן לומר שהתהליכים הפוליטיים בישראל, ארה"ב ומגוון מדינות באירופה, יכולים בסופו של דבר להכריע את הכלכלה ולגרום לזעזועים ניכרים בשווקים.

רבים חושבים שהעליות בשוק ההון הישראלי מבטאות חוסן, במידה מסוימת, אכן זה המצב אך צריך לזכור שהכלכלה נמצאת בצמיחה על רקע הרחבה פיסקלית של הממשלה. עלייה בגירעון הממשלתי אשר נכון לתוכנית התקציב לשנת 2026 ואין כוונה לצמצמה. כוונת הממשלה להמשיך ולהפנות סכומים ניכרים לתקציבים שאינם תומכי פריון וצמיחה, אלא להפך. העלייה המבורכת בגביית המיסים אינה מנוצל כרגע להפחתת תוואי החוב הכללי אלא לשימושים אשר נמצאים במחלוקת ציבורית כבדה. המלצתי הינה לנצל את תקופת הגאות בשווקים, כדי לייצר כריות ביטחון לתקופות של עלייה בתנודתיות וכן להעמיק את פיזור תיקי השקעות למגוון שווקים, סקטורים ומטבעות.

להלן הבהרות בנוגע לשיקולים ארוכי הטווח בישראל:

1. במהלך השנתיים האחרונות (2023 ו-2024), ההגירה מישראל התאפיינה במאזן הגירה שלילי חד, כלומר, מספר הישראלים שעזבו לטווח ארוך היה גבוה משמעותית ממספר החוזרים. מגמה זו כוללת גידול במספר המשפחות המהגרות ושיעור גבוה של בעלי השכלה גבוהה.

מאזן שלילי גדל: הפער בין מספר היוצאים לבין מספר החוזרים הוכפל כמעט. בשנת 2023 מאזן ההגירה השלילי עמד על כ-27.5 אלף ישראלים, ובסוף 2024 הוא עמד על כ-58.9 אלף ישראלים.

פרופיל המהגרים: חלק ניכר מהעוזבים הם אקדמאים ועובדים במקצועות מבוקשים, במיוחד בתחום ההייטק, מה שמעורר דאגה לגבי "בריחת מוחות".

שיעור הפיגורים החמורים (איחור של 90 יום ומעלה) בכלל הלוואות הרכב הגיע ל-3%, הרמה הגבוהה ביותר מאז 2010. לחץ ממוקד בלוויים בסיכון גבוה: עיקר הבעיה מתרכזת בלוויים בעלי דירוג אשראי נמוך (subprime). שיעור הפיגורים של 60 יום ומעלה בקרב לווים אלו טיפס לשיא של 6.65% באוקטובר 2025, הנתון הגבוה ביותר מאז החלו המדידות ב-1993.

3. האם תוכנית המכסים האמריקאית תביא לתוצאות דומות לברקזיט?
נזקי הברקזיט על פי מחקר עדכני של ה-National Bureau of Economic Research: פגיעה בתוצר המקומי הגולמי (תמ"ג): ההערכות הן שעד שנת 2025, התמ"ג של בריטניה נמוך בכ-6% עד 8% ממה שהיה צפוי ללא הברקזיט. חלק מהכלכלנים מעריכים שההפסד הכספי המצטבר עשוי להגיע ליותר מ-200 מיליארד ליש"ט. האטה בצמיחה ובהשקעות: ההשקעות העסקיות בבריטניה נמוכות בכ-12% עד 18% מהרמה הצפויה. חוסר הוודאות הפוליטית והכלכלית שנגרם כתוצאה מהברקזיט גרם לחברות רבות להקפיא תוכניות השקעה והתרחבות. ירידה בסחר: היצוא והיבוא של בריטניה, במיוחד עם האיחוד האירופי, נמוכים משמעותית (כ-15% פחות) ממה שהיו אילו בריטניה הייתה נשארת באיחוד. עסקים קטנים ובינוניים נפגעו קשות ביצוא שלהם לאיחוד האירופי. פגיעה בפריון ובתעסוקה: חלה ירידה של כ-3% עד 4% בפריון ובתעסוקה בהשוואה למצב ללא הברקזיט. ישנן הערכות כי נוצרו כ-1.8 מיליון משרות פחות ממה שהיו צפויות.

השפעה על יוקר המחיה: האזרח הבריטי הממוצע הפסיד כמעט 2,000 ליש"ט בשנה, בין היתר כתוצאה ממשבר יוקר המחיה שנגרם מחלקו בגלל הברקזיט. השלכות חברתיות ופוליטיות: הברקזיט תרם לעלייה בלאומיות ובפופוליזם ופגע במרקם החברתי של המדינה, בנוסף להשלכות משפטיות מורכבות של בניית רגולציה חדשה.

4. מה קורה שנישיא ארה"ב מנפיק מטבע וירטואלי?

עולם המטבעות הדיגיטליים נתפס ע"י הציבור הרחב כתחליף מטבע למטבעות של מדינות (זו אינה דעתי). ארה"ב הנה מדינה שסך חובותיה מרקיע שחקים וצפוי להמשיך לגדול בשנים הבאות. הממשל האמריקאי אינו עוסק בהפחתת החוב בקצב משביע רצון ולכן הדולר יורד בעולם. כאשר נשיא ארה"ב ומשפחתו מנפיקים מטבעות דיגיטליים הם נכנסים לניגוד אינטרסים לקידום התחום, במידה רבה על חשבון מטבעות של מדינות. נכון ליום כתיבת מאמר זה, מצב המשקיעים במטבעות הקשורים למשפחת טראמפ - המרוויחים הגדולים: דונלד טראמפ ושותפיו הרוויחו מיליארדי דולרים ממכירת טוקנים ומעמלות, בעיקר על ידי החזקה בנתח גדול מהמטבעות שהונפקו.

המשקיעים המפסידים: רוב המשקיעים הקטנים (למעלה מ-764,000 ארנקים) שהשקיעו במטבעות כמו TRUMP\$ חוו הפסדים כספיים. מטבעות אלה סבלו מצניחות שער חדות זמן קצר לאחר ההשקה או בגלל תנודתיות שוק כללית. לדוגמה, מטבע ה-WLFI איבד כ-40% מערכו מאז השקתו בספטמבר 2025 ועד נובמבר.

מטרת מאמר זה אינה להעצים סימני אזהרה על פני מידע חיובי שמגיע מהשוקים הפיננסיים והנתונים הכלכליים המתפרסמים מעת לעת, אלא לפרט את סימני האזהרה אשר מבססים את ההמלצה לפזר סיכונים ולא להסתנוור מהגאות של שנת 2025 לשם הגברת סיכונים בשנת 2026. אנחנו נכנסים לשנה שיש צורך להקפיד על ניהול סיכונים, המלצה זו רלוונטית הן ביחס להשקעה בישראל והן ביחס לשוק ההון האמריקאי.

רב שנותי. הסיכון אינו נובע רק מגודלן של חברות אלו על בסיס שווי שוק, אלא גם ברמות המחיר המשקף ציפייה לצמיחה חדה בפעילות. מרבית הצפי מבוסס על הביקוש הצפוי לשירותים ומוצרים מבוססי בינה מלאכותית. קשה לדעת האם הציפיות אינן מוגזמות, אך צריך להיזהר שכן אכזבה בסקטור הטכנולוגיה תהיה משמעותית למדדי המניות בארה"ב.

2. ישנם סימני אזהרה הולכים וגוברים ללחץ כלכלי משמעותי על מיליוני משקי בית בארה"ב.

המצב מתאפיין בשיאים חדשים של חובות ובעלייה בשיעורי הפיגורים בתשלומים, במיוחד בקרב משקי בית בעלי הכנסה נמוכה יותר. מומחים חלוקים בדעתם אם מדובר ב"משבר" של ממש או רק ב"נורות אזהרה" המבשרות על האטה כלכלית. ישנם בנקים גדולים שמזהירים מפני גל מכירות כפוי אפשרי אם הלחץ יגבר.

שיא בחובות משקי בית: סך החובות של משקי הבית בארה"ב הגיע לשיא חדש של כ-18.6 טריליון דולר נכון לסוף הרבעון השלישי של 2025. עלייה בפיגורים (Delinquencies): שיעורי הפיגורים (איחור של 90 יום ומעלה) עולים כמעט בכל סוגי החובות: הלוואות סטודנטים: שיעור הפיגורים החמור ביותר, כ-9.4% מסך החוב, חלקו נובע מחזרה לדיווחים סדירים לאחר הפסקת תקופת הקורונה. כרטיסי אשראי: שיעורי הפיגורים עלו לכ-7.1%. יתרות כרטיסי האשראי עצמן נמצאות בשיא של כ-1.23 טריליון דולר.

מצב חדלות הפירעון בתחום מימון רכישת רכבים בארה"ב מציג תמונה מעורבת אך מדאיגה, במיוחד עבור לווים בסיכון גבוה (subprime). בעוד שהשוק הכולל יציב יחסית, קיימת עלייה ניכרת בשיעורי הפיגורים החמורים. שיעורי פיגורים כלליים בעלייה: נכון לרבעון השלישי של 2025,

סקירת שווקים לקראת 2026

פוליטיים מקומיים באירופה. עלייה באינפלציה, או חולשה של שוק העבודה יביאו להשלכות שליליות על הכלכלה ועל השווקים. גורם נוסף ומשמעותי יהיה יכולת חברות ה-AI לתרגם את השקעות ההון העצומות לרווחים ומה יהיה קצב ההטמעה והיישום של טכנולוגיות אלו. לאור תמחורן הגבוה ומשקלן משוק המניות קיים סיכון שקצב ההטמעה נמוך, אילוצי הולכה/אספקת אנרגיה, צרכי מימון גבוהים מהצפוי יפגעו ביכולת החזר ההשקעה ויביאו לתגובה חריפה בשווקים.

בשוק החוב, למרות שלא נראים על פני שטח סימני משבר, מצטברים אירועים נקודתיים, כגון: פשיטת רגל של first brands, עלייה בשיעור חדלות הפירעון בשוק האשראי לרכבים והתבטאויות של מנהלים בכירים במערכת הבנקאות, שעלולים להתפתח לעלייה בסיכונים אשראי אם התנאים הכלכליים יוחמרו.

בארה"ב. השווקים התאוששו מירידות חדות שנגרמו בעקבות מדיניות המכסים וחשש מהתלקחות מלחמת סחר (יום השחרור באפריל). הודות לדחיית הטלת המכסים, חתימה על הסכמים והגעה להבנות עם חלק משותפות הסחר השווקים תיקנו בעליות חדות ואת מדד S&P500 לרמות שיא.

התמונה של הכלכלה אמריקאית מעורבת. הכלכלה האטה במחצית הראשונה של השנה כתוצאה מעליה במכסים בעוד שרווחי החברות נותרו חזקים והנתונים הכלכליים נותרו יחסית יציבים. הכלכלה צמחה בקצב של 3.8% ברבעון השני של השנה לאחר שהתכווצה ברבעון הראשון של השנה בשיעור של 0.6%. עם זאת, נראה שהצמיחה לא תימשך בקצב גבוה, שכן הושפעה בין היתר מהקדמת רכישות על מנת להימנע מעליית מחירים כתוצאה מהטלת המכסים וצפויה להתכנס לשיעור צמיחה של 2% מדי שנה בשנים 2025-2026. צמיחה זו תונע על ידי השקעות טכנולוגיות מאסיביות הקשורות לבינה מלאכותית, תוך התמודדות עם קשיים הנובעים מריביות גבוהות, מכסים מוגברים וסיכונים גיאופוליטיים. האינפלציה מתמתנת, אך נותרת עיקשת ועומדת על שיעור של 2.8% (מדד ה-PCE), שיעור גבוה מהיעד של הבנק הפדרלי.

לצד זאת, שוק העבודה מראה סימנים של חולשה. יש מידע חסר בשל השבתת הממשל האמריקאי ועיכוב בפרסום הנתונים, אך מהנתונים המתפרסמים, שיעור האבטלה מטפס בחודשים האחרונים ועמד על 4.4% נכון לחודש ספטמבר. מהנתונים שידועים, נראה שיש ירידה בתביעות האבטלה השבועיות לצד עליה במספר הבלתי מועסקים במגזר הפרטי, בעצם מצב בשוק

שווקי המניות הגלובליים הציגו בשנה החולפת ביצועים חזקים, למרות ריבוי זעזועים פוליטיים וגיאופוליטיים ואי הוודאות גבוהה שהעיבו על הכלכלה העולמית.

הכלכלה האמריקאית הפגינה חוסן מרשים על אף אי וודאות קיצוני ביחס למדיניות חוץ ופנים ועל אף מדיניות מכסים מתהדקת ואי וודאות רגולטורית.

השוק האמריקאי (מדד ה-S&P500) שבר שיאים וסיכם 3 שנים רצופות של עליות. הובילו את העליות מניות הטכנולוגיה, שנתמכו ע"י הגדלת תקציבי השקעה ותשתית בינה מלאכותית, שאיזנו את החולשה בעקבות העלאת המכסים ועליית מחירים.

בישראל המשק הראה עמידות יוצאת דופן לנוכח לחימה ממושכת, שהכבידה על הצריכה הפרטית, על הפעילות העסקית ועל התקציב.

שוק המניות הישראלי הניב ביצועי יתר משמעותיים על פני שווקי המניות בחו"ל, עם סיום הלחימה והחזרת החטופים, לאחר שנתיים של ביצועי חסר בשל החשש מהשלכות ההפיכה המשטרית.

הכלכלה העולמית נכנסת לשנת 2026 כשהיא עדיין מושפעת ומתמודדת עם השלכות של מלחמות הסחר. בעוד שהסלמת המכסים התייצבה במידה רבה, שיבוש שרשראות האספקה עלול להימשך ולגרום לעליית מחירים. השקעות ענק בבינה המלאכותית מסייעות לקזז לפחות חלקית את ההשפעות של המכסים ומלחמות סחר.

הכלכלה הגלובלית מאטה, אך צפויה להמשיך לצמוח בקצב מעט גבוה מ-3% כל שנה בשנתיים הקרובות ע"פ הערכות קרן המטבע העולמית. האינפלציה מתמתנת ובעוד ובאירופה ובישראל נכנסה לתוך טווח היעד של הבנקים המרכזיים, בארה"ב, התקבעה מעל טווח היעד של הבנק המרכזי. הבנקים המרכזיים מנסים לאזן את הצורך לנהל את ציפיות האינפלציה עם הצורך להימנע מהאטה כלכלית, כאשר לא מעט בנקים מרכזיים נמצאים לקראת סוף מחזור הורדות הריבית (יש כאלו שגם בכיוון ההפוך). הבנק המרכזי בארה"ב וכן בנק ישראל חזרו להוריד את הריבית לאחר שעצרו את התהליך לתקופה ממושכת שעמדה על 9 חודשים ושנתיים בהתאמה, מתוך ניסיון לאמוד את השפעות המדיניות על הכלכלה. בניגוד לשנת 2025 בה מדיניות פייסקאלית והתפתחויות גיאופוליטיות קבעו את כיוון השווקים בשנת 2026, אם לא תהיינה הפתעות מיוחדות (שכנראה תהיינה) כיוון השווקים ייקבע בעיקר ע"י נתוני האינפלציה, צמיחה ומדיניות הבנקים המרכזיים, לצד אירועים פוליטיים מקומיים, כגון: בחירות האמצע בארה"ב ושינויים

זאת בהשוואה להערכות ארגון ה-OECD שמעריך כי הצמיחה בישראל תסתכם ב-3.3% בשנת 2025 וב-4.9% בשנת 2026. שיעור האינפלציה התמתן לשיעור של 2.5% ונמצא בתוך טווח היעד של בנק ישראל. התמתנות האינפלציה וירידה בפרמיית הסיכון של מדינת ישראל אפשרה לבנק ישראל להוריד את הריבית בחודש נובמבר לרמה של 4.25% לאחר כשנתיים בהן נמנע מלעשות זאת. במידה והתנאים יישארו דומים בנק ישראל צפוי להוריד את הריבית בהדרגה במהלך 2026.

שוק המניות הישראלי הפגין עוצמה יוצאת דופן והניב ביצועי יתר חיוביים משמעותיים ביחס לשווקי המניות האחרים. השוק נתמך ע"י המשך מומנטום חיובי חזק כתוצאה מהשינוי המשמעותי ביחסי הכוחות במזה"ת (היחלשות החיזבאללה, נפילת משטר אסד, סיום מבצע עם כלביא), החזרת החטופים וסיום הלחימה בעזה. המשך הצמיחה תלוי בהתפתחויות גיאופוליטיות ובשמירה על מדיניות פיסקלית אחראית ומאוזנת. צעדי הממשלה לקידום ההפיכה המשטרית והקרע הפנימי המתעצם מהווים איום למגמת התאוששות כלכלית של המשק. אנו רואים בבחירות 2026 אירוע משמעותי שישפיע על עתיד ואופי מדינת ישראל ויהווה גורם בעל השלכות רחבות ארוכות טווח על מדינת ישראל, על הכלכלה הישראלית ועל שווקי המניות האג"ח המקומיים.

ירידה באי וודאות לגבי מדיניות המכסים, לצד מדיניות פיסקאלית מרחיבה, דה רגולציה והורדות ריבית בזמן שהכלכלה צומחת, גם אם בקצב איטי תומכים בשווקי המניות, אך הסיכונים רבים. על רקע העליות המשמעותיות בשווקי המניות ותמחרם הגבוה אנו תוהים האם התחזיות לגבי צמיחת הכלכלה וגידול ברווחים אינן אופטימיות מדי.

מניות.

שוק מניות ארה"ב. שוק המניות האמריקאי תיקן את הירידות שנגרמו כתוצאה מהכרזה על המכסים באפריל ("יום השחרור"), תוך עלייה משמעותית של כ-40% ושביר שיאים. מדד ה-S&P500 עלה מתחילת השנה בכ-16% ועל אף התיקון, הניב ביצועי חסר בהשוואה לשוק המניות העולמי ולשוק המניות הישראלי.

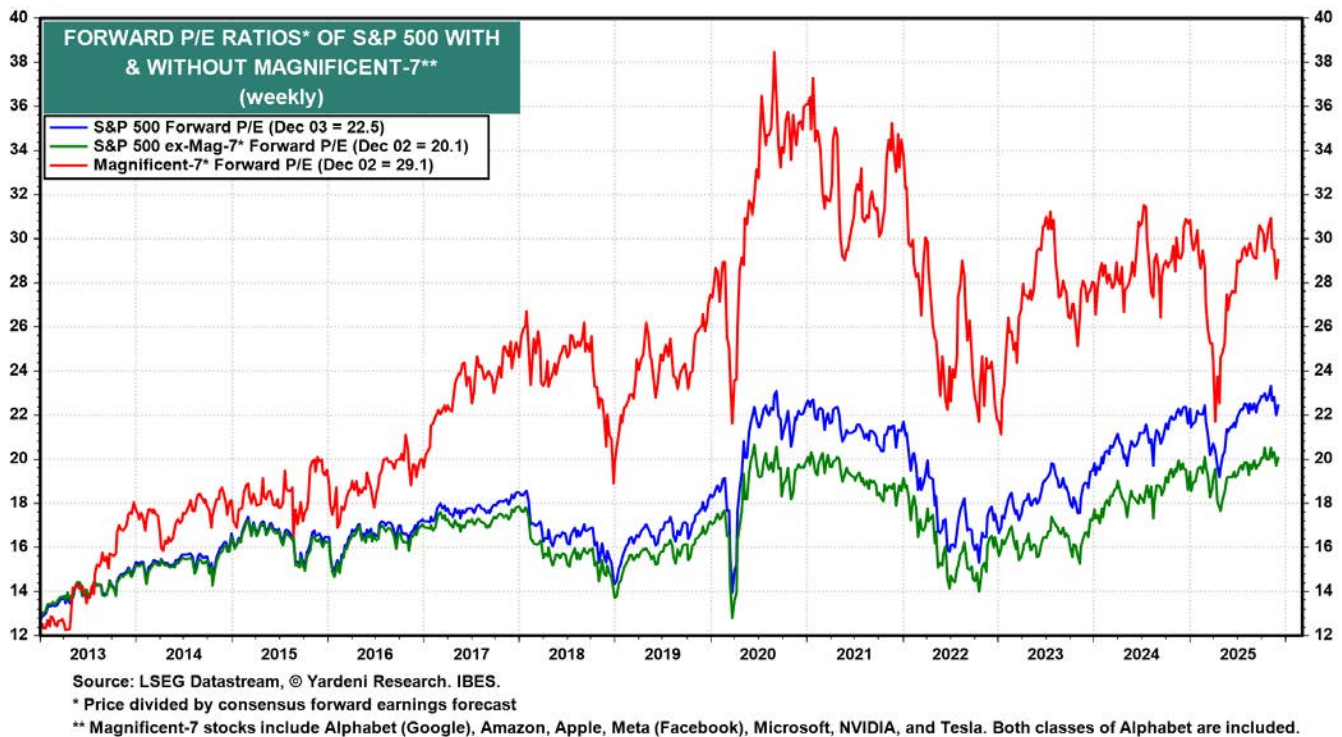
ע"פ Factset רווחי חברות ה-S&P500 צפויים לגדול בשיעור של כ-14.5% בשנת 2026. המדד נסחר במכפיל של 22 ומגלם תשואה העתידית ממוצעת צפויה של כ-4.5%. השוק האמריקאי ריכוזי באופן קיצוני ומניות הטכנולוגיה הגדולות משפיעות על השוק באופן מהותי. שווי שוק מניות הטכנולוגיה הגדולות the magnificent 7 עומד על 21.5 טריליון \$. והן מהוות כ-32% משווי השוק של מדד ה-S&P500. קצב צמיחת הרווחים שלהן גבוה מקצב הצמיחה של יתר המניות (20%), התמחרן שלהן גבוה (מכפיל 29) והן מושכות את התמחרן של השוק כלפי מעלה. עם זאת, גם בנטרול השווי שלהן, שוק המניות האמריקאי עדיין יחסית יקר, נסחר במכפיל 20 ומגלם תשואה ממוצעת צפויה של כ-5%.

שבו אין פיטורים ואין גיוסים. חולשה בשוק העבודה, הביאה את נגיד הבנק הפדרלי לאמוד את מאזן הסיכונים לכלכלה האמריקאית ולהעביר את המיקוד מסיכון האינפלציה, שבגיננו נמנע מהורדות ריבית במהלך השנה, לסיכון שוק העבודה והצמיחה ולעבור למדיניות פחות מגבילה. הבנק המרכזי בארה"ב הוריד את הריבית בחודשים ספטמבר ואוקטובר ב-0.25% בכל אחד מהמועדים לרמה של 3.75%-4.00% וצפוי להוריד את הריבית פעם נוספת בדצמבר בשיעור דומה, עם פוטנציאל להורדות ריבית נוספות במחצית הראשונה של 2026 לטווח של 3.25%-3.00%.

טראמפ נוקט שורה של צעדים חסרי תקדים כלפי הבנק הפדרלי הכוללים הפעלת לחץ להורדת ריבית, חתימה על צווים שמאפשרים שליטה על רגולטורים עצמאיים וניסיון לפטר מושלת פד מכהנת. מהלכים אלה במידה ויצלחו, מהווים בעצם השתלטות פוליטית על הבנק הפדרלי, פגיעה בעצמאות הבנק המרכזי ובמנגנון הפרדת הבנק המרכזי מהשלטון. התנהלות זו מהווה סיכון משמעותי שכן תגרום לפגיעה באמון המשקיעים, למשיכת כספים מארה"ב ולפגיעה ביציבות הכלכלה האמריקאית.

באירופה גורם מפתח באזור יהיה גיבוש ההשקעה בתשתיות ובביטחון והשפעתה על הצמיחה בפועל. אירופה הכריזה על שינוי אסטרטגי משמעותי במדיניות הביטחונית על מנת להגיב לאיומים הפוליטיים, לחזק את האינטרסים המקומיים במטרה לתמוך ביציבות ובצמיחת הכלכלה האירופאית. כחלק מזה גרמניה קבלה החלטה על הקצאת תקציב ענק של 1 טריליון דולר להשקעה בתשתיות, בהגנה ובחימוש. יישום התוכנית לצד ריבית נמוכה צפויים להגדיל את הצמיחה העתידית של גרמניה וגוש האירו והביאה לעליות בשוק המניות האירופאי. הכלכלה האירופאית ממשיכה לצמוח בקצב נמוך של כ-1.1% בשנת 2025 ו-1.2% בשנת 2026. עלייה בהכנסות הריאליות ואבטלה נמוכה אמורים לתמוך בהוצאות הצרכנים, ולקזז חולשה תעשייתית הקשורה למתיחות הסחר העולמי. שוק העבודה חזק יחסית והאינפלציה מתמתנת ומתכנסת לכיוון היעד של 2% בטווח הבינוני. הבנק המרכזי האירופאי נמצא לקראת סוף מחזור הורדת הריבית כשהריבית עומדת על 2% וצפויה להישאר סביב רמה זו. במידה והאינפלציה תישאר מתחת לטווח היעד הבנק המרכזי יוריד את הריבית פעם נוספת על מנת לתגבר את הצמיחה.

בישראל הכלכלה הושפעה באופן ישיר מהיקף הלחימה. לאחר צמיחה שלילית בשיעור של 3.5% במהלך הרבעון השני בעקבות עצירת הפעילות בעת המלחמה עם איראן (מבצע "עם כלביא") והמשך הלחימה בעזה, הכלכלה התאוששה בחודות ברבעון השלישי וצמחה ב-3% בהשוואה לרבעון מקביל ולרבעון קודם. שוק העבודה הדוק ושיעור האבטלה נמוך ועומד על 2.9% ותומך בצריכה הפרטית. על אף הצמיחה הגבוהה שיעור הצמיחה נמצא מתחת לקו מגמת הצמיחה ארוכת הטווח. תחזיות הצמיחה של בנק ישראל עומדות על צמיחה של 2.5% בשנת 2025 וצמיחה של 4.7% בשנת 2026 (תחזיות האוצר גבוהות יותר ועומדות על 5.2%).

מקור: Yardeni research

גלובליות שמספקות רכיבים, ובניית תשתיות ואנרגיה לתעשייה זו. הצורך האדיר באנרגיה של תעשייה זו, תומך בהשקעה בספקיות מקורות חשמול עתירי קיבולת.

תהליך הורדת הריבית צפוי לתמוך בחברות נדל"ן גלובליות הן בבחינת הקטנת עלויות המימון והן מבחינת עליית שווי הנכסים בשל ירידת מחיר ההיוון.

שוק מניות אירופה. מדד ה-stoxx600 עלה מתחילת השנה בכ-17.8%, נסחר במכפיל רווח עתידי של 16.6, ומגלם תשואה ממוצעת צפויה סביב 6%. עליית מחירי המניות נתמכה ע"י מספר גורמים ביניהם הגדלת תקציבי הביטחון והתשתיות באופן משמעותי, כניסה למוד פעיל להגברת הצמיחה ואופטימיות לגבי סיום מלחמת רוסיה אוקראינה בתיווך אמריקאי. קצב צמיחת הרווחים נמוך משמעותית מקצב צמיחת הרווחים של השוק האמריקאי. רווחי 2025 צפויים להישאר ללא שינוי עם ירידה קלה בניגוד לציפיות כתוצאה ממדיניות המכסים ולחצי המטבע. היחלשות ההשפעה של גורמים אלו לצד התאוששות מחזורית ושיפור בנתונים הכלכליים צפויים להביא לגידול הרווח למניה ע"פ הערכות בשיעורי של כ-11% בשנת 2026. צמיחה מתונה ואתגרים מבניים בגין אובדן ייצור לסין מאפילים ומטילים ספק לגבי התחזית לקצב צמיחת הרווחים ולשוק המניות. הריבית הנמוכה במשק ופיזור חשיפה לסקטורים דפנסיביים, מצדיקים השקעה בשוק המניות האירופאי כמשקל במדד.

גורם מרכזי שיקבע את כיוון שוק המניות יהיה האם השקעות הענק בתחום ה-AI יתורגמו לרווחיות ויצדיקו את התמחור הגבוה של החברות המובילות בתחום.

המפתח להתמודד עם התמחור הגבוה יהיה פיזור גבוה יותר וזיהוי החברות שיצליחו לתרגם את השקעות הענק בתחום ה-AI לרווחים ולתזרימי מזומנים בין אם מדובר בספקיות בעלות מובילות טכנולוגית, חברות תשתיות ותעשייה שיהנו מתקציבי עתק והשקעות ובין אם מדובר בחברות שמאמצות ומטמאות את הטכנולוגיה ומגדילות את הפיריון והרווחים וביצוע השקעה בחברות שישתתפו בצמיחה העתידית.

לאור הערכה להאטה כלכלית ומתוך הערכה שהתנודתיות תימשך לאורך השנה יש מקום להתמקד בהשקעה בחברות איכותיות בעלות יתרון תחרותי, עם מאזנים חזקים וחוב נמוך. יש מקום לשלב חברות רווחיות עם עודפי נזילות שמחלקות דיבידנד ומבצעות רכישות חוזרות של מניות על בסיס מתמשך.

תחזית צמיחה כלכלית חלשה וריביות גבוהות יותר לטווח ארוך מציבות אתגרים. עם זאת, הורדת ריבית, פוטנציאל לדה-רגולציה, תמריצים פיסקאליים ופעילות מיזוגים ורכישות חזקה תומכים בהקצאה למניות קטנות ובינוניות שנסחרות בתמחור חסר משמעותי ביחס למניות הגדולות.

ההערכה הינה שההשקעה תתרחב ממוקד בספקיות AI לחברות שיאמצו את הטכנולוגיות ויהנו מהתייעלות והגדלת הרווחיות (סקטור הבריאות והפיננסים), AI ו/או חברות תשתיות ותעשייה

במיוחד לאור המחסור והעיכוב בפרסום נתונים קריטיים עקב השבתת הממשל בארה"ב. מצד אחד, האינפלציה נמצאת מעל טווח היעד וקיים סיכון שתמשיך לעלות בשל לחצי מחירים הודות למדיניות מכסים והגירה, מצד שני שוק העבודה מאותת על חולשה שמגבירה את הצורך לתמוך בפעילות הכלכלית.

כתוצאה מחשש להאטה כלכלית, חל שינוי במאזן הסיכונים בהם מתמקד הבנק המרכזי האמריקאי כאשר בטווח הקצר, נראה שהסיכון לשוק העבודה ולהאטה כלכלית יגברו על הסיכון לאינפלציה והבנק צפוי להוריד את הריבית ב-0.25% כבר במועד החלטת הריבית בדצמבר ובין 1-2 פעמים נוספות במחצית הראשונה של 2026 לרמה של 3.5%-3.0%. עם זאת, מתווה הריבית להמשך לא ברור. יש לקחת בחשבון, שהפד לא בהכרח יוכל להוריד את הריבית בקצב זה. אינפלציה עיקשת תחייב את הפד לקצב נמוך יותר של הורדות ריבית בשנת 2026, אם בכלל. יש משקל גדול לנתוני האינפלציה והתעסוקה שיפורסמו.

התשואות ירדו לאורך העקום עם הורדות ריבית, אך הגדלת הגירעון באופן משמעותי בשנים הקרובות כחלק מהמדיניות של טראמפ והחשש מאינפלציה יוצרים לחץ על הריבית ארוכת הטווח ועלייה בתשואות בחלק הארוך של העקום. על אף הורדות הריבית הצפויות, תשואות אגח ממשלת ארה"ב ל-10 שנים גבוהה יחסית ועומדת על 4.14%. סביר להניח שבמחצית הראשונה של השנה עם הורדות הריבית התשואה תרד לכיוון 3.75%, אבל בהמשך השנה תחזור לעלות ותתבסס בשיעור של 4% ואף מעט גבוה מכך, כתוצאה מהצורך לגייס חוב למימון הגירעון. כלומר תשואה גבוהה יחסית בטווחים הארוכים תישמר והתלילות של עקום התשואות תגדל (הגדלת הפער גדל בין התשואה לטווח קצר ולטווח ארוך). עליית התשואות ועלויות מימון החוב מהוות סיכון ועלולות להאט את הפעילות הכלכלית והכביד על מחירי המניות.

שוק זה ימשיך להיות תנודתי בהתאם לנתונים הכלכליים ומדיניות הריבית של הבנק המרכזי שתינקט. נכון יהיה להיות דינאמיים ולהגיב לתנודתיות השוק. כאשר התשואות עולות, להאריך מח"מ תיק האג"ח ובמידה והתשואות יורדות להשקיע בקצרים, לצד השקעה במכשירים בעלי ריבית משתנה, כשבסיס התיק יעמוד על מח"מ בינוני.

אג"ח חברות חו"ל מדורג. מדד אגרות החוב המדורגות בדירוגי השקעה עלה בשיעור של כ-7.5% מתחילת השנה. המדד נסחר בתשואה של 4.84% כאשר פרמיית הסיכון נמוכה ועומדת על 0.77% מעל האג"ח הממשלתי לתקופה דומה. ריבית יחסית גבוהה במונחים אבסולוטיים תומכת בהמשך הקצאה לאפיק זה, על אף פרמיית הסיכון הנמוכה, אם כי בשיעור נמוך יותר. השקעות הון מאסיביות נוספות בתחום ה-AI יגדילו את גיוסי החוב וההנפקות של חברות הטכנולוגיה יגדילו את ההיצע החוב ויביאו לעלייה במרווחים ובפרמיות הסיכון. יש מקום להתמקד בחברות חזקות בעלות מאזנים חזקים, מינוף נמוך ויכולת להתמודד עם החזרי חוב

מתעוררים. מדד השווקים המתעוררים עלה בכ-32% מתחילת השנה והניב ביצועי יתר משמעותיים על פני השווקים המפותחים והמדד העולמי. המדד נסחר במכפיל עתידי של 15.5, המגלם תשואה שנתית ממוצעת צפויה של כ-6.4%. דולר חלש, ביקוש AI וצמיחה כלכלית יציבה, תומכים בביצועי השווקים המתעוררים. עליה בשיעור דו ספרתי של שווקי המניות בסין, כתוצאה מחבילת תמריצים רחבה שסיפקה ממשלת סין במטרה לתמוך בצמיחה ולייצב את שוק הנדל"ן וכתוצאה מאופטימיות לגבי היכולת של חברות סיניות בתחום טכנולוגי ובתחום ה-AI משכו את המדד כלפי מעלה. לאור התמחור הנמוך, לצד קצב צמיחה גבוה ביחס לכלכלות המפותחות, אנו מעריכים שיש מקום להקצאה לשווקים אלו ובשל הסיכון, אנו מבצעים הקצאה השווה למשקלם בשוק העולמי. בשל השונות בין הכלכלות, יש מקום להשקיע באמצעות ניהול אקטיבי וסלקטיבי אשר מתמקד בחברות בהן הצמיחה הכלכלית מתורגמת לצמיחת רווחים ובחברות המתגמלות את בעלי המניות.

שוק המניות בישראל. מדד ת"א 125 עלה מתחילת השנה בשיעור של כ-47% הניב ביצועי יתר משמעותיים על פני שאר שווקי המניות. המדד נסחר במכפיל 15.8, המגלם תשואה ממוצעת צפויה של כ-6.5%. בלטו בעליות מניות חברות הביטוח שנסקו בשיעור של 150% בעקבות עליית שווי תיק הנכסים ותוצאות כספיות טובות וכן מדד הבנקים שעלה בשיעור של 63% כתוצאה מתוצאות כספיות חזקות ושיעורי תשואה להון דו ספרתיים, לצד אישור חלוקת דיבידנד גבוהה. השוק המקומי היה יציב וחסין בהתחשב בהתפתחויות הגיאופוליטיות והביטחוניות.

השוק המקומי הוא שוק שהחלטות פוליטיות וביטחוניות, שקשה לאמוד את הסתברותן, יקבעו את כיוון השוק, יגזרו את שיעור הריבית, את קצב הורדתה ואת פרמיית הסיכון של מדינת ישראל. התמחור הנוכחי אינו גבוה, אך לאחר עלייה של כ-47% השוק מגלם כמעט את כל החדשות הטובות (אולי למעט הרחבת הסכמי אברהם) ויהיה רגיש להתממשות כל סיכון. האיום ביטחוני (חזרה ללחימה בגזרות שונות) עדיין קיים והתממשותו לצד המשך הדרדרות ביחסי החוץ ובמעמד הדיפלומטי של ישראל בעולם, עלולים לפגוע בביצועים של השוק המקומי. החזרה להעברת חוקים אנטי דמוקרטים, העברת תקציב נטול כל מנועי צמיחה עתידיים, מהווים סיכון משמעותי לאופק הצמיחה העתידי של הכלכלה הישראלית ולשוק המניות המקומי, לכן אנו ממשיכים לשמור על הטיית תיק המניות לשווקי חול (40% מניות בשוק המקומי/ 60% מניות חול).

שווקי האג"ח.

שוק האג"ח בארה"ב. הבנק המרכזי האמריקאי הוריד את הריבית בספטמבר ובאוקטובר בשיעור של 0.25% בכל פעם לרמה של 3.75-4.00%. זאת, לאחר 9 חודשים שהבנק המרכזי האמריקאי נמנע מלהוריד את הריבית בשל חשש מעליית מחירים והתייצבות האינפלציה מעל היעד. הבנק נמצא בפני קבלת החלטות קשה

איור 28: מדדי המניות העולמיים העיקריים
נובמבר 2024 עד נובמבר 2025

מקור: מצגת בנק ישראל 24.11.2025

שוק האג"ח בישראל.

אג"ח ממשלתי. שוק האג"ח הממשלתי עלה בשיעור של כ-5.4% מתחילת השנה. הירידה בפרמיית הסיכון של מדינת ישראל, לצד גירעון שאינו נפרץ באופן קיצוני כלפי מעלה, על אף הגידול בהוצאות הביטחון (בשל הגדלת הכנסות המדינה כתוצאה מעליית שיעור המע"מ ותשלום מיסים על הרווחים הכלואים), תמכו בתהליך ירידה של תשואות האג"ח הממשלתיות, כאשר התשואה השנתית לפדיון של אגח ממשלתית ל-10 שנים עומדת על 4.05%. הצפי להורדות ריבית בהמשך השנה, תומך בהמשך ירידה בתשואות והמשך השקעה במח"מ ארוך על מנת לקבע תשואה גבוהה לטווח ארוך. השוק מגלם ציפיות אינפלציה נמוכות הנעות בין 1.5% בטווחים הקצרים ל-2% בטווחים הארוכים ועל כן אנו רואים מקום לשלב אג"ח צמודות כהגנה מפני אינפלציה. התממשות הסיכון הביטחוני ובעיקר הגיאופוליטי יביאו לעלייה חדה בתשואות שישקפו את העלייה בסיכון. אנו ניבחנו הארכת מח"מ בהתאם לנסיבות ולהתפתחויות במדינה.

אג"ח קונצרני ישראל. שוק האג"ח הקונצרני היה חיובי מתחילת השנה ועלה בשיעור של 5.8% (מדד תל אביב 60). המדד נסחר בתשואה פנימית של 3.07% צמודת מדד ובמרווח 0.85% מעל האג"ח הממשלתיות לתקופה דומה. פרמיית הסיכון נמצאת סביב הרמות הנמוכות מזה שנים וכמובן יכולה לעלות עם עלייה בתנודתיות כתוצאה מהדרדות כלכליות. עם זאת, התשואות האבסולוטיות גבוהות והורדות

בתנאי האטה. אנו עדיין מקצים משקל גבוה יחסית מתיק החוב לאג"ח ממשלתי לאור המרווחים הנמוכים יחסית והאטה צפויה.

אג"ח חברות לא מדורג. מדד ה-High yield עלה מתחילת השנה בשיעור של קרוב ל-8% ונסחר בתשואה שנתית לפדיון של כ-6.7%. תשואה זו, מגלמת פרמיית סיכון נמוכה של 2.85%. בהינתן ההאטה הצפויה, עלייה בשיעורי חדלות הפירעון ועלייה בעלות מחזור החוב, אנו רואים upside מוגבל בלבד וסיכון להתרחבות המרווחים ולעלייה בפרמיית הסיכון. כתוצאה מכך נעדיף להתמקד ולהשקיע בחוב בדירוגים גבוהים. על מנת להעלות את התשואה אנו מעדיפים לשלב השקעה באפיק ההלוואות המאוגחות (CLO) בשכבת ה-BB, המעניקה תשואה ופרמיית סיכון גבוהות יותר ביחס לסיכון. אפיק זה מגלם תשואת יתר על פני אג"ח לא מדורג, ללא עליה ברמת הסיכון ועם תשואות תזרים שעדיין גבוהה.

אג"ח חוב מתעוררים. מדד אג"ח ממשלות שווקים מתעוררים נקובות דולר עלה מתחילת השנה בכ-12.9%. נסחר בתשואה שנתית לפדיון של 6.6% ובמרווח של 2.34% מעל ממשלת ארה"ב לתקופה דומה. באפיק זה, לאור הערכה היחלשות הדולר ועל אף הירידה בתשואה ובפרמיית הסיכון, נעדיף השקעה במחמים ארוכים יחסית המאפשרים קיבוע תשואות גבוהות לטווח ארוך בניהול אקטיבי אם כי בהקצאה נמוכה מבעבר. לאור היחלשות הדולר ניתן לשלב גם השקעה בחוב מטבע מקומי של השווקים המתעוררים, אך השקעה זו הינה בסיכון גבוה יותר.

ביטחון גבוהה, לטובת פיזור מקורות התשואה והקטנת התנודתיות. כמו כן, יש מקום לשלב נכסים שממתנים איום אינפלציה ומספקים גיוון מאג"ח ומניות, כגון: נדל"ן ותשתיות.

בשל המרווחים הנמוכים באג"ח החברות בארץ ובחול, יש מקום להשקעה בחוב באיכות אשראי גבוהה. לצד זאת, אנו ממשיכים להעלות את משקל ההשקעה באג"ח הממשלתיות ע"ח אג"ח חברות. הריביות הגבוהות יחסית לטווח קצר מאפשרות החזקת רכיב נזילות/מזומן, שיאפשר ניצול הזדמנויות בהמשך ללא מחיר אלטרנטיבי משמעותי וויתור על תשואה.

אנו ממשיכים לנקוט בגישה דפנסטיבית. להערכתנו, התנודתיות צפויה להימשך ותאפשר הגדלת החשיפה לנכסי סיכון בתמחור אטרקטיבי יותר בהמשך השנה.

קבלת החלטות השקעה והקצאת נכסים צריכה להיות מבוססת על סמך תמחור הנכסים בהתאם למאפייני כל לקוח בבחינת מטרות ההשקעה, מידת שנאת הסיכון ולא מושפעת מתנודתיות השוק.

טבלת אפיקים

אפיק/נכס	משקל חסר	ניטרלי	משקל יתר	שינוי מרבעון קודם
מניות				
ישראל				□
ארה"ב				□
מתעוררים				□
אירופה				□
אג"ח				
אגח ממשלתי ישראל				□
אגח חברות מדורג				□
אגח חברות לא מדורג				□

ריבית בהמשך הדרך, לצד המשך ביקושים גבוהים מצדיקות השקעה באג"ח החברות במח"מ בינוני.

פרמיות הסיכון הנמוכות באג"ח החברות מצדיקות הגדלת משקל אג"ח ממשלתיות על חשבון אג"ח חברות. בתחום אג"ח החברות, אנו מעדיפים להשקיע באגרות חוב ברמות סיכון נמוכות ובאיכות אשראי גבוהה.

סיכום.

תמריצים פיסקאליים והמשך הורדות הריבית לצד ירידה בחוסר הוודאות יתמכו בהמשך צמיחה כלכלית מתונה ובשווקים הפיננסיים בשנת 2026.

הכלכלה האמריקאית צומחת בקצב איטי משמעותית וניצבת מול אתגרים לא מועטים. מדיניות המכסים וההגירה עלולים להאט את הכלכלה ולהחמיר את הלחצים בשוק העבודה. חשש פוליטי הנוגע לעצמאות הפד והאטה בעוצמת הצמיחה העדכנית ישפיעו על שווקי המניות והאג"ח.

בשל העליות בשווקי המניות והתמחור הגבוה (בעיקר בארה"ב) אנו מעריכים שבמידה והסיכונים יתמשו התיקון עלול להיות אלים כפי שהיה בחודש אפריל, כאשר בתמחור הקיים, השוק אינו מספק מרווח ביטחון המפצה על הסיכונים. תמחור המניות גבוה ופרמיית הסיכון בשוק המניות נמוכה ביחס לתשואות אג"ח ממשלתי ואג"ח קונצרני, מה גם שסביבת ריבית גבוהה יחסית יכולה להגביל את עליית מחירי המניות ועל כן איננו נמצאים במקסימום ההקצאה לשוק המניות.

הדרך להתמודד עם עליות המחירים המשמעותיות וריבוי התרחישים האפשריים הינה פיזור גבוה והגדלת ההקצאה לניהול אקטיבי וסלקטיבי.

התמחור הגבוה של המניות, בעיקר בשוק האמריקאי ורמת אופטימיות גבוהה בשווקים, שמגלמת ציפיות רווח גבוהות, מדגישה את הצורך בפיזור ההשקעות ברמת הסקטורים, האזורים הגיאוגרפיים ושווי שוק המניות. ברמת הסקטורים - שילוב השקעה בסקטורים שתמחורם אטרקטיבי יותר ויכולים ליהנות מהתהליכים הצפויים, כגון: הגדלת תקציבי ביטחון, השקעה בתשתיות ותלילות עקום. ברמת האזורים הגיאוגרפיים שילוב השקעה באזורים גאוגרפיים נוספים, שמתמחרים בחסר וצומחים בקצב גבוה יותר, כגון שווקים מתעוררים. ברמת שווי השוק, יש מקום להשקיע במניות קטנות ובינוניות שיהנו מדה רגולציה, הורדות ריבית והורדת מיסים. בשל עליות המחירים המשמעותיות בשוק המקומי יש צורך להגדיל את ההקצאה לניהול אקטיבי וסלקטיבי על חשבון ניהול פאסיבי ולבצע בחירת מניות סלקטיבי המבוססת על אנליזה במשקל גבוה יותר. לאור העליות המשמעותיות בשוק המניות המקומי ולאור האיום הביטחוני, הפוליטי והגיאופוליטי אנו ממשיכים לשמור על הטיה לשווקי מניות חו"ל. אנו נמצאים בחשיפה גבוהה לשוק האג"ח שיכול להוות גידור מפני האטה כלכלית וליהנות מהורדות ריבית בהמשך.

בתחום החוב אנו רואים מקום לשלב חוב פרטי שאינו סחיר ברמת

פרופ' אריאל דורפמן, תרגום: יורם מלצר

אלכסון

מחשבות מתחילות כאן

חמישים שנים של חרטה

בלילה גורלי בספטמבר 1973, המחבר החליף משמרות בעבודה עם חברו הטוב. באירועים שקרו עם עלות השחר, החבר מצא את מותו, והמחבר נידון לשנים של אשמת השורד, עד לתפנית ספרותית מפתיעה

וכך קלאודיו, ולא אני, היה מי שקיבל את ההודעה באותו יום שלישי עם עלות השחר שהצבא תופס את השלטון. קלאודיו הוא מי שהתנגד בעוד הבניין הלך ונהרס באמצעות טנקים ופצצות, קלאודיו הוא מי שנלכד בידי החיילים ולאחר מכן עונה והוצא להורג, קלאודיו הוא מי שגופתו הושלכה, ללא שם או כתובת, ומעולם לא הוחזרה למשפחתו לצורך קבורה.

התמונות האלה רדפו אותי במהלך שנותיי הבלתי נגמרות בגלות, ובכל הפעמים ששבתי לצ'ילה תחת שלטון הדיקטטורה. התמונה שראיתי לנגד עיניי פעם אחר פעם הייתה של קלאודיו הניצב לצדו של איינדה, קלאודיו שהיה נאמן לנשיא עד לרגע האחרון, עד הסוף ממש.

במשך יותר מאלף הימים שבהם משל איינדה, בניתי לעצמי דימוי אפי מסוים של עצמי: מישהו שמוכן למסור את נפשו על הגנה על הממשלה המהפכנית שעסקה בשחרור הארץ ממאות שנים של פיתוח קלוקל ורקוב. הממשלה היא הייתה מודל לאופן שבו אפשר לעשות את זה בשלווה, תוך שימוש בפתקי הצבעה ולא בקליעים של רובים.

אבל כשהגיעה השעה להוכיח את המחויבות המתמשכת שלי, לא התייצבתי בעמדה שלי. ניסיתי להגיע ל"לה מונדה" והורחקתי בידי שוטרים חמושים. ועם זאת, במשך השנים אמרתי לעצמי - ללא יסוד, באורח אבסורדי - שיכולתי לחפש דרך אחרת כדי להגיע למרכז העיר בעוד הקרב מתנהל. יכולתי לזמן את אומץ הלב כדי לעמוד מול התבערה הגדולה. העובדה שאיינדה עצמו, בנאומו האחרון, אמר לתומכיו לא להקריב את עצמם, לחיות למען היום שבו צ'ילה תשוב להיות חופשית - לא עזרה לי להתגבר על תחושת האשמה שלי. אולי מה שגרם לי לחרטה ולצער היה שבסופו של דבר לא הייתי הגיבור שחלמתי שאהפוך להיות.

בתוך תחושה החרטה הזאת היה משהו עמוק יותר ואולי עוד יותר הרסני. אנחנו - איינדה ותומכיו הנלהבים ביותר - הבטחנו גן-עדן סוציאליסטי ללא ניצול, ובמקום זה מסרנו את אנשינו לידיה של תופת ריאקציונרית. על אף שהכישלון שלנו היה קולקטיבי, ועל אף שהייתי אז בן 31 בלבד, הרגשתי אחראי לקטסטרופה. הצטערתי שלא הייתי מסוגל להביט אל התהום שפסענו לקראתה, שלא הייתי חכם מספיק או בוגר מספיק כדי למצוא דרך להימנע מכל כך הרבה מוות וחורבן.

מזה כמעט חמישים שנה שאני סובל מחרטה עיקשת: על כך שלא מתתי בצ'ילה ב-11 בספטמבר 1973, היום שבו החונטה הצבאית הפילה את סלודור איינדה, נשיאה הדמוקרטי הנבחר של ארצנו. מוקדם מן הפרויקט של איינדה שביקש להגיע לסוציאליזם בלי לעשות שימוש ב אלימות - אולי הפרויקט הראשון מסוגו בהיסטוריה - הלכתי לעבוד אצלו בארמון הנשיאות, לה מונדה (La Moneda). פרט לכך שהייתי יועץ לראש הסגל של איינדה בנושאים הקשורים לתרבות ולעיתונות, חובותיי כללו לישון לילה אחד מדי שבוע, בתורנות שמירה ב"לה מונדה". אילו נצמדתי לסבב שנקבע מראש - שובצתי לישון בארמון הנשיאות בלילה של יום שני, 10 בספטמבר - הייתי נוכח בבוקר 11 בחודש, וקרוב לוודאי שהייתי נספה, יחד עם איינדה ורוב יועציו. אבל ביקשתי מקלאודיו חימנו (Jimeno), חבר ותיק מהאוניברסיטה, לקחת על עצמי את המשמרת שלו ביום ראשון 9 בספטמבר, כדי שאוכל להראות לבני בן השש, רודריגו, את המקום שבו עבדתי. קלאודיו הסכים בשמחה כדי לבלות זמן עם שני בניו, קריסטובל בן השנתיים ודייגו בן השנה.

נשיא צ'ילה, סלודור איינדה, באספה הכללית של האו"ם (4 בספטמבר 1972). תצלום: ברנרד גוטפריד, ספריית הקונגרס, ויקיפדיה

חוויה אחת נהגה לשוב באופן מיוחד: הייתי מוצא את עצמי על כיסא של רופא שיניים, עוצם את עיניי ולפתע הייתי מדמין שהוא מי שעוקרים את שיניו, אך בלי חומרי הרדמה. אותו קדחו במקדח עד שהוא מת. יתכן שההתמקדות שלי בפיו של קלאודיו נבעה מכך שהיו לו שיניים קדמיות בולטות, שגרמו לכך שהוא זכה לכינוי "קונחו" (Conejo), כלומר "ארנב", כינוי שהוא קיבל על עצמו בחן שאפיין אותו.

סביר שהיזכרות כל כך בלתי רצונית, אם כי דוחה ומשפילה, בדמותו של קלאודיו, הועצמה על ידי האימה מכך שלא ידעתי מה באמת קרה לו - הוא היה "desaparecido" ("מישהו שנעלם"). היעלמות היא אחד העונשים המרושעים ביותר: לעצור אנשים, לאחר מכן להרוג אותם ולמנוע מהם קבורה, כאילו שהם מעולם לא נשמו או אהבו או צחקו בעולם הזה.

היות שאשמת השורד שלי הייתה כרוכה באורח כה מפורט באי-הימצאותה של גופתו של קלאודיו, פיתחתי בהדרגה את התקווה שאם שרידיו יימצאו ויובאו לקבורה, אוכל אולי להשיג איזו אתנחתא מההאשמה העצמית שלי. ואם אי-אפשר יהיה למצוא ולו עצם אחת מעצמותיו, הרי שאולי השבתה של הדמוקרטיה בצילה תוכל להעניק לי מידה של נחמה.

וכך, כשהרחקנו את פינושה מהשלטון ב-1990, הייתה לי ציפייה מהוססת שהחרטה והאשמה שלי ישכחו, ולא טעיתי לגמרי. רגשי החרטה שלי החלו להתמוסס ככל שחלפו השנים.

ואף על פי כן, החרטות הישנות - על כך שלא מתתי לצדו של איינדה, שחבר נרצח כיוון שהוא התחלף איתי, שהמהפכה השלווה שלנו הסתיימה בדם ובאומללות - בוודאי אכלו בי במשך העשורים שלאחר מכן. עם התקרב יום השנה החמישים להפיכה, אותו 11 בספטמבר 1973, היום הקטלני, קרא לי, דרש ממני לשוב ולעיין בו.

החלטתי לכתוב רומן, "מוזיאון ההתאבדות", שאפשר לי לשלוח דמות בשם אריאל דורפמן עם משימה לחקור את מותו של איינדה ולקבוע אם הוא נרצח ביום של ההפיכה או שמא הוא התאבד. אם לא הייתי נוכח בסוף חייו של המנהיג שלנו, יכולתי לכל הפחות לשער מה קרה באותו יום. רק בהדרגה הבנתי שככל שהעלילה מתקדמת, היא תכלול, באורח בלתי נמנע, גם בחינה של אותן תעלומות נוספות - הישרדותי שלי ומותו של קלאודיו.

הייתי מודע לכך שיתכן שאני פותח את הדלת בפני שדים שהגעתי איתם לשביתת-נשק לא נוחה כדי לחזור לחיים שלי. אך ההימור שלי השתלם. בהתפתחות מפתיעה לקראת סוף הרומן, הדמות שהמצאתי - אדריאן בלמסדה, שכאחד משומרי הראש של איינדה, היה עד לרגעיו האחרונים של הנשיא - באה לעזרי וניקזה את הבושה והחרטה שרדפו אותי במשך כמעט מחצית המאה.

אכן, כשאריאל דורפמן הדמות מודה בעברה רדוף השדים, ומתעקשת שהיא אחראית למות הקדושים של קלאודיו חימנו, אדריאן מבטיח לו שהוא טועה. זה לא נכון שהוא מת במקומך, אומר אדריאן. החבר שלך היה מת אפילו אילו לא היית מחליף איתו את המשמרת. הוא רצה להיות ב"לה מונדה", והיה הולך לשם בכל מקרה, בלי קשר למהלכים

חרטה וצער יכולים לשתק אותך, לשחוק את הערך שלך, לכתוש אותך אל תהומות הדיכאון. או שהם יכולים לאלץ אותך לעזור לבנות עתיד שבו איש לא יצטרך לבלות שנים בחיפוש אחר תיקון לנפשו האבלה, מחר שבו איננו נידונים להתאבל על אלו שכל חטאם היה ללחום עבור עולם יותר הגון וצודק. אני בחרתי בנתיב המאבק נגד רודנות, והפכתי לדובר למען זכויות האדם, תוך שאני נשבע לא לשכוח לעולם את מה שאני חייב למי שמתו באותו יום ב"לה מונדה" ובשנים הרבות שלאחר מכן. לא יכולתי לשנות את העבר, אבל יכולתי לנסות להבטיח שהכאב שלו לא יחזור על עצמו.

אפשרתי לרגשות החרטה שלי להניע אותי ולהפוך אותי לאדם היצירתי שהייתי צריך להיות בתקופה שלא הייתה תקופה של מהפכה, אלא תקופה של התנגדות לדיקטטורה.

הזיכרון של קלאודיו חימנו סייע לי במשימה הזאת, התזכורת המתמדת לכך שבגלל שאני בחיים, אשתו אלמנה, שאני הסיבה לכך שילדיו גדלו ללא אבא, הוריו נותרו ללא בן, והארץ נותרה בלי התרומה שלו כאינטלקטואל וכאזרח. ישנם רבים אחרים שכאבתי את מותם, אך כיוון שקלאודיו נספה במקומי, הוא היה הקורבן האחד שחזרתי אליו שוב ושוב, באורח אובססיבי. וכיוון שהאופן המדויק שבו הוא מת לא היה ידוע, בכל פעם ששמעתי על עוד מעשה ברוטלי שבוצע על ידי המשטר של אוגוסטו פינושה שהחליף את איינדה, תמיד הקרנתי כל זוועה בחזרה לדמותו של קלאודיו חסר האונים.

תצלומי הקורבנות של משטר פינושה מוצגים לראווה במוזיאון הזיכרון וזכויות האדם בסנטיאגו, צ'ילה. תצלום: קרלוס טיישידור קאדנס, ויקיפדיה

המבט לא מש מארמון "לה מונדה", בסנטיאגו, צילה. תצלום filmmiami

האם יתכן שהסיפור שסיפרתי לעצמי וסיפרתי לעולם, האשמה והשיבוש, היו נטולי כל בסיס במציאות?

הממאר ערער אותי, קעקע את הזהות שבניתי לעצמי במשך חלק ניכר מחיי הבוגרים. אך גם הוסיף לתרפיה שהדמות המומצאת שלי אדריאן העניקה לי.

יש רגע בספרו של קריסטובל שבו הבן נוגע בפיסות עצם קטנטנות שיתכן שהיו של אביו. התוודעות עם המת, שאחריה מתקיימת קבורה פרטית של שרידים שבדיקות דנ"א קשרו לאביו. וכך, למרבה ההקלה של המשפחה וגם של חברו, קלאודיו מושם לבסוף בקבר שאולי ביום מן הימים אבקר ואודה לו על שהציל את חיי.

וכך קרה שלבסוף, תודות להתערבות מצד דמות בדיונית והודות לבן האמיתי מאוד של איש שברוב נדיבותו התחלף איתי לפני זמן רב כל-כך, השגתי מידה של סגירת מעגל, בתקווה שהוכחתי שאני ראוי לחיים שניתנו לי במתנה.

אריאל דורפמן (Dorfman) הוא סופר, מחזאי, איש אקדמיה ופעיל זכויות אדם מצילה, המחלק את זמנו בין ארצות הברית וצילה. משמש פרופסור ללימודים לטינו-אמריקניים באוניברסיטת דיוק בצפון קרוליינה. בעברית ראו אור הרומנים שלו "אלמנות" ו"האומנת והקרחון", וכן הועלתה גרסה עברית של המחזה שלו "העלמה והמוות" ב-2024. ראה אור רומן חדש פרי עטו, "Allegro", המסופר מפיו של מוצרט, בחיפוש אחר פתרון חידת מותם של כך והנדל.

שלך. הם רצחו את כל יועצי הנשיא. לא היית יכול להציל אותו, בדיוק כפי שאני, אדריאן טוען, לא יכולתי להציל את איינדה, על אף שהייתי קרוב אליו - במרחק של שני מטרים - כשהוא מת.

בעודי רושם את המילים שהדמות לחשה לאלטר-אנו הבדיוני שלי, לאווטאר שלי, בעוד קולה המומצא פולש לקול שלי כמחבר הרומן, שלוהו מקבילה עלתה בתוכי, כמו ההקלה המתוקה ביותר מחולי וכאב שנמשכו עשורים רבים מדי. הוא צדק. או שמישהו בתוכי (או רוח הרפאים של קלאודיו, של איינדה, של ה-desaparecidos) שידרה את ההקלה בדמות אותה אמת גלויה מאליה שסירבתי לקבל או להכיר בה, על אף שהיא הביטה בי בפנים כל הזמן הזה. כעת, לאחר שהשלמתי את המסע הכאוב מבעד למראה של הפבריקציה הספרותית ומשאלות הלב, העובדה הזאת השפיעה עלי כמו תרופה.

בעודי מסיים לכתוב את הספר, חשבתי בהקלה: "טוב, זה סוף העניין", ולא ידעתי שגילוי מטלטל נוסף עדיין מצפה לי.

ואז, בשנת 2022, בנו של קלאודיו, קריסטובל חימנו, ואשתו, העיתונאית דניאלה מהור, פרסמו ממואר, "החיפוש" ("La Búsqueda"), על אודות הניסיון שלהם לשחזר את ימיו האחרונים של קלאודיו ואת הוצאתו להורג. לקח לי זמן לקרוא את הספר, אך כשקראתי אותו גיליתי, לתדהמתי, שבאותו לילה של 10 בספטמבר, קלאודיו לא ישן ב"לה מונדה", כפי שהאמנתי כל הזמן הזה, אלא עזב את ביתו עם עלות השחר של ה-11 בחודש. אם כך, בלי לומר לי, הוא בוודאי התחלף עם מישהו אחר. בכלל לא כפי שדמיינתי את הלילה האחרון שלו בעולם הזה.

PASSING ON VALUES IS AN ENDURING INVESTMENT.

How we invest today
is how we live tomorrow.

[juliusbaer.com](https://www.juliusbaer.com)

Julius Baer Financial Services (Israel) Ltd. 46 Rothschild Blvd., Tel Aviv, T +972 (0)3603 9111
Julius Baer Financial Services (Israel) Ltd. (JBFS) is licensed by the Israel Securities Authority to provide its clients with investment marketing and portfolio management services in Israel and overseas. JBFS also acts, under a permit issued by the Bank of Israel, as the representative office in Israel of Bank Julius Baer & Co. Ltd. (Bank). The Bank, and JBFS's activities as a representative office, are supervised by the Swiss regulator and are not subject to the supervision of the Supervisor of Banks at Bank of Israel.

Julius Bär
YOUR WEALTH MANAGER

מדור תרבות

יורם מלצר, אלכסון

אלכסון

מחשבות מחילות כאן

ירמיהו השחור

סיפור חייו של פרדריק דאגלס עולה על כל דמיון וממשיך להדהד ולהציע לנו להיות טובים יותר

פני שפרד ביילי היה לדאגלס, הוא נולד כעבד לא הרחק ממפרץ צ'סיפיק. הוא כנראה לא ממש זכר את אמו, אך אין ספק שהוא לא ידע מעולם מי היה אביו. הלה היה ככל הנראה לבן, ומירב הסיכויים הם שמי שהוליד אותו היה האדון הלבן, הבעלים של אמו, של אחיו ושל פרד הצעיר סבל מהסתלקותה הפתאומית של אמו ומהיעדר אב בחייו, פצעים שלא אוחו כל חייו. כילד קטן, מוכה רעב, הוא נשא חן בעיני אחת מנשות האחוזה ולמד שאם הוא ישיר למרגלות חלון המטבח, יתכן שישליכו לעברו מעט אוכל. בשלב מוקדם הוא הושכר לקרוב משפחה של בעליו, בעיר בולטימור, ושם החל במסע של לימוד עצמי, משחר אחר פירוורים של השכלה, ומעורר בכך את חמתם של מעסיקיו הלבנים. בתוך שנים מעטות הוא יקנה שליטה באנגלית של תרגום המלך גיימס לתנ"ך, התחמשת הבלתי נגמרת בחייו הארוכים, חיים של מאבק, תהילה ואופקים שלא יאמנו עבור מי שסך שנות הלימוד שלו היה בדיוק אפס.

ביילי הצעיר יחמוק מעונש חמור על קשירת קשר לכריחה מן העבדות, יספוג הצלפות קשות שיותירו צלקות עמוקות על גבו ויצליח בכל זאת לברוח, לעשות את דרכו לניו יורק ולעבוד תקופה בניו בדפורד, מסצ'וסטס, עיירה לחוף הים שהחלה לשגשג תודות לתעשיית שמן הלווייתנים. בעיירה חי במקביל לביילי גם הרמן מלוויל, שעתידי לחבר את הרומן הגדול על חירות היחיד האמריקני, "מובי דיק", רומן שלא מעט ממנו הוא מאבק חסר פשרות בתשוקות האנושיות האפלות ביותר, ברשע ובהפרדה בין אדם לאדם. השניים ככל הנראה לא נפגשו, אבל סמליות היסטורית טבועה בחייו של ביילי-דאגלס. לאחר זמן הוא התגלה כנואם מוכשר וחבר למפעל ההתנגדות לעבדות בראשותם של לבנים מצפוניים בצפון מזרח ארצות הברית. הוא התחיל במסעות בין עיירות וערים, ובסופו של דבר נשלח לאירלנד, סקוטלנד ואנגליה, כדי לספר את סיפורו לשוחרי החירות שלחמו למען ביטול העבדות. הם יהיו אלו שיקנו לבסוף את חירותו, שכן הנואם הכריזמטי, בעל החזות המרשימה והמטופחת, לא חדל להיות גם עבד נמלט שהיה נתון בסכנה מתמדת להילכד ולהימכר "דרומה", אל ארצות החושך של תעשיית הכותנה המופעלת בכוח העבודה הזול של העבדים השחורים.

אז הוא גם הפך רשמית לפרדריק דאגלס, נעשה בעליו ועורכו של

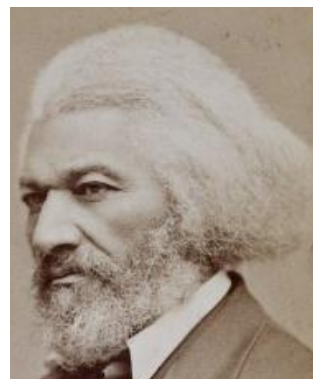
באותו בוקר בווישינגטון הבירה, אשתו השנייה של פרד ביילי הלכה לספריית הקונגרס, ואילו הוא פנה למקום שבו נמצא כיום בניין ה-FBI, בשדרות פנסילבניה, לכינוס של המועצה הלאומית לנשים. הוא בילה שם את רוב היום.

החורף הווישינגטוני היה קר, ולא הרחק משם, והאיש שישב בכינוס לא ידע שאדם עני כותב לו מכתב בבקשה לעזרה, לכל עזרה שהיא: "וְאֲנִי, וְאֲנִי וְאֲבִי, אֲדִנִּי יְחֻשְׁב־לִי". בסוף מכתב הבקשה הכותב ציין: "נ.ב.: לעתים קרובות קורא ישעיהו פרק ל"ב, פסוק ב', מתוך מה שכתבת ביולי 1862".

הפסוק מישעיהו הוא "וְהָיָה-אִישׁ כְּמַחְבֵּא-רוּחַ, וְסִתֵּר זָרִם, כְּפִלְגֵי-מִים בְּצִיּוֹן, כְּצֶלַע-סֶלַע-כְּבֹד בְּאֶרֶץ צִיפֹה". המכתב נשלח והגיע ליעדו, אך באיחור עבור מבקש העזרה.

הנמען, שנולד כפרד ביילי, מת מדום לב באותו ערב, ונודע בשמו המאומץ, פרדריק דאגלס, עבד לשעבר, כבן 77 במותו, האיש שמסלול חייו מעורר ההשתאות הפך אותו לסמל, לקול הגדול ביותר של השחורים בארצות הברית במאה ה-19, ולטיטן ספרותי מופלא.

על אף שאותו מכתב אחרון התייחס לפסוק של ישעיהו הנביא, הדגם הבסיסי שניצב לנגד עיניו של דאגלס במשך יותר מחמישים שנה של כתיבה, נאומים לאלפיהם ופעילות ציבורית ענפה, היה ירמיהו. כפי שנאמר על צ'רצ'יל ברגע המכריע ב-1940, גם דאגלס נטל את השפה האנגלית והפך אותה לנשק, והוא בהחלט לא היה זר לאדם, לא ליזע ולא לדמעות.

פרדריק דאגלס (1876), והוא בן 58 בערך.
תצלום: ג'ורג' קנדל וורן,
Google Cultural Institute, ויקיפדיה

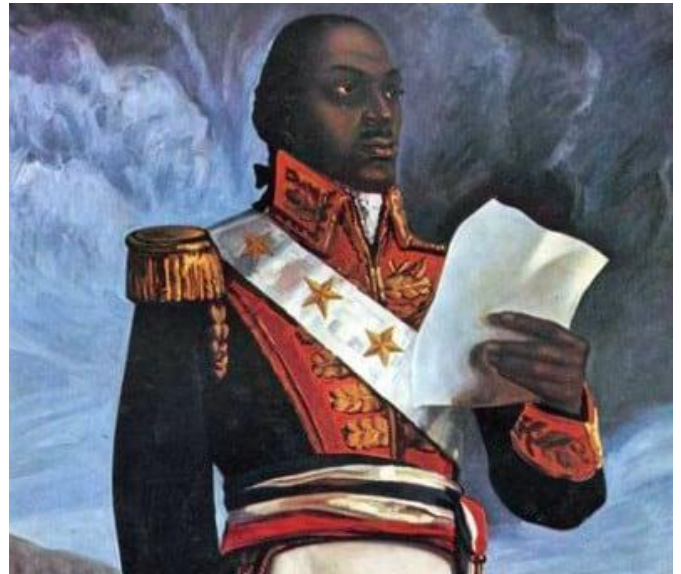
כמי שבנו את הארץ. דאגלס פגש את לינקולן בבית הלבן, והיה מקורב לאחדים מן הנשיאים שבאו לאחר שלינקולן נרצח. שוב ושוב הוא טען שללא זכות הצבעה, לא יהיה צדק לאדם השחור. זכות הצבעה, יכולת לממש את זכות הצבעה, ומימוש בפועל של החירות לבחור ולהיבחר. את זאת הוא אמר מעל כל במה, ובאחרית ימיו גם במדינות הדרום המובסות, שהוא לא חדל מלכנותן, בצדק, "המדינות המורדות", ולקבוע שהן בגדו בחוקה האמריקנית והפרו את עקרונותיה. הוא התנגד לכל פשרה עם מדינות הדרום, שהמשיכו לנצל את השחורים ולהיבנות מעבודתם, לרצוח בהם ללא היסוס באלפי מעשי ליניץ' ובדרכים אחרות, ולמנוע מהשחורים את האפשרות להצביע. דאגלס חשב שמלחמת האזרחים היא הזדמנות חיונית ונדרשת, בעלת חשיבות מוסרית-היסטורית, להקים מחדש את הברית של ארצות הברית. ההזדמנות הוחמצה, אך ירמיהו השחור המשיך לשאת את קולו, להיות מותקף במלים, באבנים ובאגרופים, ולעמוד על שלו.

פגש את פרדריק דאגלס בבית הלבן: אברהם לינקולן, כאן בדיוקן מפרבראר 1865, חודשים לפי הירצחו. תצלום: אלכסנדר גרנדר, ספריית הקונגרס, ויקיפדיה

סיפור חייו של פרדריק דאגלס ייחודי ומעורר השראה, והוא היה הראשון להבין זאת ולעשות בו שימוש. אין זה מפתיע שגם כיום הוא מרבה להעסיק חוקרים ואנשי רוח, ולאחרונה (2018) ראתה אור ביוגרפיה מקיפה, עמוקה ומעודכנת, פרי עיסוק ומחקר רבי שנים של דיוויד וו. בלייט (Blight), היסטוריון אמריקני ותיק. והספר מרתק מאין כמוהו.

עיתון שממומן בקושי בכספי המנויים שלו יחד עם תרומות שמגיעות מן האיים הבריטיים ומהלוחמים נגד העבדות בארצו. דאגלס, שכל מעייניו היו נתונים למאבק של השחורים בארה"ב, היה עם זאת בעל מבט אוניברסלי רחב, וידע כי דיכוי הוא דיכוי באשר הוא. כך, האיש המיוחד הזה ייחד זמן, מאמץ ורצון מרוכז לטובת המאבק הפמיניסטי, אכן עד יומו האחרון.

דאגלס העריץ אותו והחזיק דיוקן שלו בטרקלין ביתו בווינגטון: טוסיין לוברטיר, מנהיג המרד בסן-דומנג (האיטי) ומשחררה מהצרפתים. דיוקן מהמאה ה-19. תצלום: ויקיפדיה

כל ימי חייו, ידע דאגלס שסיפור חייו הוא חומר הגלם הטוב ביותר שיש לו כדי לבנות את טענותיו ובעיקר כדי לכבוש את שומעיו. סופר, עיתונאי, נואם, איש פוליטי, ממלט עבדים, מגייס חיילים שחורים במלחמת האזרחים, נוסע בלתי נלאה, כנר חובב, זמר מוכשר ועוד ועוד: דאגלס מעולם לא חדל לספר את חייו, לעצב את סיפורו ולהעמיד מראה חדה מול עיניהם של האמריקנים ושל בני המאה ה-19 באשר הם. דאגלס היה לאיש המצולם ביותר בארה"ב. רעמת שיערו, תווי פניו, גופו המרשים, הופעתו המוקפדת, מבטו עשיר ההבעה - אפשרו לו להפוך לנכס תקשורתי בעידן שלפני האמצעים האלקטרוניים. שלוש פעמים הוא כתב אוטוביוגרפיה, בשלוש תקופות שונות מאוד בחייו.

ובכלל, דאגלס לא חדל לכתוב, עד יומו האחרון, כפי שהוא לא חדל לנאום למען זכויות השחורים: הוא האמין כי רק חירות מלאה תוכל להתחיל תהליך של נורמליזציה, שתהיה בו מידה של כפרה על הפשעים שנעשו בבניה כהי העור של ארצות הברית של אמריקה. על פי רוב, הוא התנגד לתכניות של התיישבות של עבדים לשעבר מחוץ לארה"ב, וטען בלהט לזכויות השחורים כאזרחים אמריקניים,

אחוזת וואי, בבעלות משפחת לויד, מרילנד. דאגלס היה כאן עבד בהיותו ילד בן 7 ו-8. תצלום: ספריית הקונגרס, ויקיפדיה

בניסיון נוסף, כי תמיד היה ניסיון נוסף, לגלות מי באמת היה אביו. ההיסטוריה, הסיפור שבני אדם מספרים על העבר, היא טקסט דינמי ועשיר באירוניה. הנה לכם אחת: האחוזת הגדולה שדאגלס גדל בה, ושב אליה בשיא תהילתו - המקום שבו הוא הוצלף כמעט עד מוות, ביתם של האדונים הלבנים העשירים שהחזיקו אותו כרכוש - ניצבת על תילה עד היום, ומוכרת אפילו במזרח התיכון למוד הסכסוכים: זאת אחוזת וואי (Wye Plantation).

דאגלס היה שחור ולכן שהיה לו גם קורטוב של דם אינדיאני, עבד לשעבר שהגיע עד לבית הלבן, נואם בעל שם עולמי, בעליהם של עיתונים, פקיד ממשל בווישינגטון. הוא אף מונה לשגריר בהאיטי, שם נקלע בין הפטיש לסדן כשהגן על ריבונות מדינתם של העבדים שגברו על צרפת של נפוליאון מפני ניסיונות קולוניאליסטים מצד בעלי אינטרסים מסחריים שהיו להם מהלכים בממשל בווישינגטון. פרדריק דאגלס, פטריארך של שבט משפחתי גדול, שהיה נשוי רוב ימיו לאנה, אישה שחורה אנאלפביתית, ועם מותה נשא אישה לבנה ועמד במתקפות מכל עבר - היה ונותר ילד שחיפש את אמו, שלא ידע את אביו, ושעדיין מדבר אלינו, בני המאה ה-21, אלינו ועלינו ועל הבעיות שהוא ראה ושאונו טרם השכלנו לפתור.

הערה: למעוניינים, גרסה עברית של סיפור חייו של פרדריק דאגלס זמינה בהוצאת "נהר": "עבד אמריקני", בתרגום של מיכל אילן (2006).

מדוע אנחנו קוראים ביוגרפיות? כמו בכל ספר, יש חשיבות עליונה לסיפור. ביוגרפיה היא גם ספר היסטוריה, עם כל המגבלות המיוחדות שיש לסוגה הביוגרפית. למה לקרוא ביוגרפיה של דאגלס ולא להסתפק במפגש איתו דרך ספרי ההיסטוריה? מעבר לסיפור, יש לאיש, לדבריו, לפעולתו בעולם, למורשתו כפי שהיא מטופלת מאז הלך לעולמו, ב-1895, רלוונטיות מיוחדת לימינו. לכן המבחן של ביוגרפיה הוא כפול: איכות הטיפול שלה בנושא, בהבאת הסיפור ובהפקת המיטב ממנו, אך גם מתן אפשרות למפגש עם דמות שעשויה לעורר בנו קשת של רגשות.

דאגלס בהחלט נמנה על יחידי הסגולה שמעוררים רגש גם ממרחק רב. בקריאת הספר, קריאה איטית וסופגנית, מצאתי את עצמי עוצר, פותח מפה מקוונת, מחפש את המקומות שהאיש התהלך בהם, מילדותו ועד בגרותו. לא פעם ירדתי לרזולוציה לא צפויה, תודות לטכנולוגיה, אך בעיקר בזכות הדחף העצום שהסיפור והאיש מעוררים: איפה האולם במנצ'סטר שהוא נאם בו? היכן בדבלין הוא התארח? איפה בלונדון הוא התהלך? היכן העץ באחוזת שהוא היה משועבד לה, העץ שהוא חזר אליו כאדם בוגר ומפורסם, העץ שהוא רצה לזכור שהוא אכן זוכר את אמו למרגלותיו? דאגלס חזר לביקור באחוזתו ומצא את העץ ונטל מן האדמה סביבו, בניסיון נוסף, והוא כבר כבן 60, לחוש משהו מאמו, לקחת למשמרת איזו תחושה של האישה שמתה כשהוא היה בן שבע. הוא גם שב אל מי שהיה משעבדו, אולי בניסיון למחול מחילה נוצרית, ובוודאי

גלריה

גלריית הבנקאות הפרטית מציגה: בעז נוי

גירלנדה ואווירון 2025_ 40*30 סמ

רחוב נחמני 2020_ 130*170 סמ

צילום: יעל אילן

בעז נוי נולד בשנת 1972 בישראל, וחי ועובד כיום בחיפה. הוא למד במסגרת המגמה לארכיטקטורה ב- B.Arch-2003) (1997-2003) ולמד גם לתקופה במסגרת תכנית חילופי סטודנטים ב École nationale supérieure d'architecture de Paris La Villette בפריז.

מעבר להיותו צייר פעיל - הוא גם יזם חברתי-אומנותי: בין היתר, הקים והיה ממנהלי Gate 3 Gallery, פרויקט משולב של ציבור, מסחר ואמנות במרכז חיפה.

סגנון ותחומי יצירה

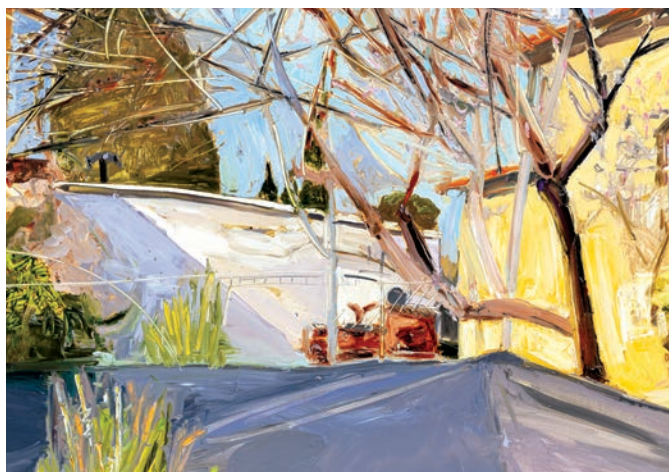
נוי יוצר בעיקר בצבעי שמן על בד או על פשתן ודן בנוף העירוני הישראלי: ערים כמו חיפה, ת"א וירושלים. בעבודותיו בולט שימוש בצבעים חזקים, ובמקביל חשיבות לצבע הלבן, שהוא כלי מוביל שמכוון את מבט הצופה. נוי מנסה לחשוף את "המהות הרגשית" של המציאות העירונית, לא רק את המראה החיצוני שלה: האור, המרחב, התחושות בתוך העיר. ההשפעות שלו נעות בין פוסט-אימפרסיוניזם כגון Paul Cézanne לבין ציליזם מהאמנות המקומית - כלומר שילוב בין פרנסים עולמיים לבין ראייה ישראלית עכשווית.

תערוכות, פרויקטים ומעורבות ציבורית

נוי הציג תערוכות יחיד ותערוכות קבוצתיות רבות בישראל: בין ה- solo shows הבולטים - "King Fisher" (2015), "Pink Asphalt" (2017), "Rumors of Winter" (2019), "Side Walks" (2021) ועוד. בין ההשתתפויות בתערוכות קבוצתיות: מוזיאון חיפה לאמנות עכשווית, מוזיאון פתח-תקווה, מוזיאונים וגלריות שונות בארץ. פרט לכך, הוא גם לקח חלק בפרויקטים חברתיים-אמנותיים, שיצרו מרחבים פתוחים לשיח אמנותי, מעבר לשוק הקלאס.

www.boaznoy.com

« המשך תערוכה - בעז נוי

יש יום חדש 2025_120*150 סמ

בקצה הלילה 2025_130*170 סמ

תל אביב חביבתי 2019_100*160 סמ

מזרחה דרם תל אביב 2021_130*170 סמ

סמטה וורודה 2025_140*120 סמ

גלריה

גלריית הבנקאות הפרטית מציגה: טל סימון

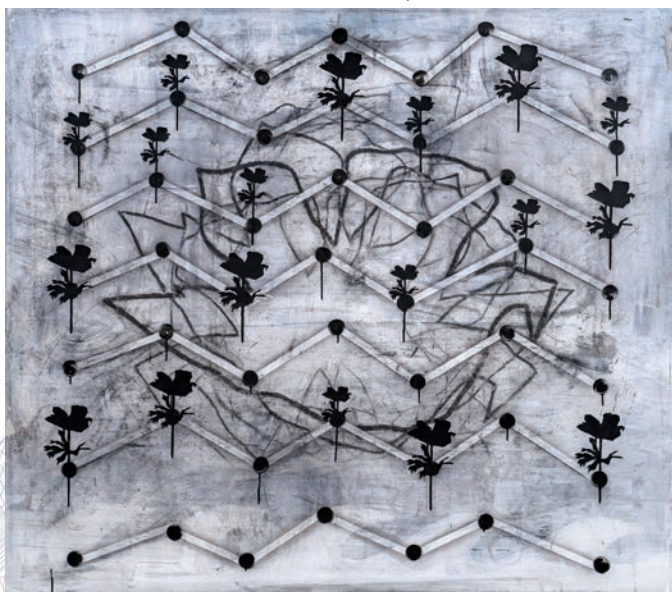
החזרה והשכפול בגוף העבודות מהדהדים את מסורות מדיום ההדפס. תכונות ההדפס כמדיום השטוח ביותר התיישבו היטב עם מחשבתי על עולם שכולו ים וסייעו לי לנסח את השפה החזותית שלו. הציורים והרישומים בגוף העבודות החדש מבקשים לא להפוך ל"חלונות למציאות", כי אם לשקף אותה על שתיחותה. הם "קופצים" אל הצופה ולא ההפך. הקומפוזיציה ביצירה "שלוש פעמים, או ארבע" (כאן למטה), למשל, כוללת פלימפססט של רישומי כלניות פחם שנכלא או נחסם מאחורי גדר-ברקים-גלים-זיגזגים. לא ניתן להגיע אליו. הציור מגרד את פני השטח של עצמו.

בעניין זה, השראה קונקרטיית למשל היתה אמן ההדפס היפני הירושגי (Utagawa Hiroshige), שפעל במאה ה-19. תמיד הסתכלתי על אמנות ממזרח אסיה, בעיקר על ציורי דיו עתיקים מסין והדפסי עץ מיפן, ובזמן האחרון אני מוצא שהם נכנסים יותר ויותר לעבודות שלי, או משפיעים עליהן. מקורות השראה נוספים שלי הם מאד מגוונים. הסטודיו שלי תמיד מלא בספרים פתוחים מפזרים על הרצפה ועל השולחנות ואני נותן למה שמופיע בהם להכנס ולצאת מהתודעה בחופשיות. אם תבקרו בסטודיו היום למשל, תמצאו את בונאר ואת גוגן לצד ספר קומיקס של אחרי המפכת התרבות שקנתי בחנות עתיקות בסין, ליד ציה ווק-קיונג וטלי בן בסט.

www.talsimon.com | @talsimon

סטודיו: סדנאות האמנים, האומן 26, ירושלים

צ'לם ציורים ורישומים: דניאל חנוך

שלוש פעמים או ארבע, דיו, פחם, ג'סו אקריליק וקולאז' על בד, 2025

טל סימון (1994) נולד בקיבוץ בארי וכיום חי ויוצר בירושלים. לאחר אירועי השביעי באוקטובר התחולל שינוי ברוח עבודותיו בציור וברישום. יצירותיו, שבעבר התאפיינו בחושניות טקטילית וצבעונית עזה, פנו לצמצום חומרי ורעיוני שמתבטא כיום ביצירות שקטות, מוקפדות וחידידות. צלליות של פרחים, ציפורים וסירות מרחפות במרחבי הציור מעל קווי אופק שנמתחים לעד.

צילום: נמרוד שטיבל

סימון בוגר תואר ראשון בהצטיינות מהמחלקה לאמנות בבצלאל (2021) והינו אמן בתכנית השהות הארוכה של סדנאות האמנים בתלפיות, ירושלים.

על היצירות

לאחר שנת הפסקה מיצירה, בין אוקטובר 2023 עד אוקטובר 2024, חזרתי לסטודיו עם ידיעה אחת - אני מוכרח ליצור לעצמי קרקע. הבנתי שלא אוכל ליצור שום דבר אם לא אצליח להשיב לעצמי משהו מן הקרקע שנשמטה לי מתחת לרגליים. זאת אומרת, הרבה לפני שאצליח להתעסק בשאלות של השראה ועניין ושל שפה אמנותית - שהן שאלות מהותיות לכל מהלך יצירתי - יש אתגר מוקדם אפילו יותר, והוא קשור באמונה באמנות, בחיים, בתקווה, בעולם. קו רוחבי בתחתית הקומפוזיציה יצר חלוקה הראשונית - מעלה, מטה. הקו הפך לאדמה, וביצירות מאוחרות יותר - לים. כאנטיטזה של יציבות, כאנטי-קרקע, הים החזיר אותי לנקודת ההתחלה, אך הפעם עם הבנה מרחבית של העולם בו אני נמצא. במילים אחרות, הייתי חייב לנפץ את אשליית הקרקע על מנת ליצור עולם שמבוסס על היעדרה. מכאן הצורך בסירה, באבולוציה, בשינוי. כיצד ניתן לנוע בעולם שכולו ים ואופק אינסופי, עולם נטול קרקע? האופק ממש שם, אתה רואה אותו, אבל אינך יודע כמה הוא רחוק ומה נדרש על מנת להגיע אליו.

היצירות כולן נעשות בעיקר בדיו ובפחם. הציורים הגדולים מתחילים על הרצפה, ו"מוטבעים" בטורפנטין. מעליהם, בעזרת מגב, אני מטמיע אלו באלו שכבות של דיו, ג'סו ופחם. הדימויים המובחנים (כלניות, ציפורים וכו'), מגיעים לאחר מכן בדיו, בקולאז' או באקריליק.

כל העבודות מתאפיינות בחזרתיות. החזרתיות, תחילה, שימשה אותי כאמצעי אמנותי שמטרתו העיקרית היתה לשבור את "המתיקות" של הפרח. הקלישאתיות של דימויי פרחים בכלל ושל כלניות בפרט, במיוחד היום, היתה רעש רקע שלקח לי זמן לפתור ולדייק. החזרתיות לא מאפשרת לריבוי הפרחים להפוך ל"שדה". היא משאירה את הדימוי ברמת אייקון, או קוד, או סימן.

המונוכרום השחור של דימויי הכלניות הוא צעד נוסף במהלך ההתרחקות ממתיקותן האדומה. על ידי השארתן בגדר צל או חור או הד של "הדבר האמיתי", אני מתרחק מאיפיון הפרח (שם, מקום, או זמן ספציפיים) ונשאר עם הסימן שלו בלבד.

« המשך תערוכה - טל סימון

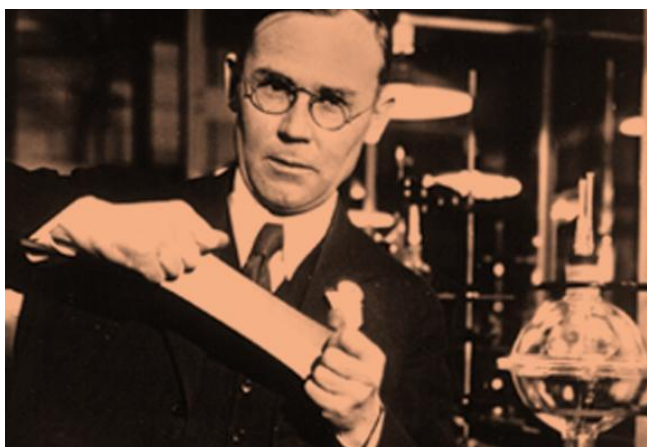
ללא כותרת (Groundless), דיו על נייר, 2024

המצאה גאונית וטרגדיה אישית

הקריירה המזהירה והקצרה של אחד הכימאים המבריקים במאה העשרים הולידה לפני שמונים שנה את הניילון - חומר שחולל מהפכה בתעשייה הכימית

למד אנגלית והנהלת חשבונות עד שנשבה בקסמי הכימיה; אהב לחקור וסלד מהוראה. וולאס קרוֹת'רס | צילום: ACS

מחקר בסיסי

צירלס סטיין (Stine) היה כימאי שעסק כל חייו המקצועיים בייצור חומרים לתעשייה, אבל הוא האמין בכל לבו שגם מחקר בסיסי, בלי יישום מסחרי נראה לעין, יכול להניב פריצות דרך שתהיה להן הצדקה כלכלית. סטיין, שנולד ב-1882, סיים בגיל 25 דוקטורט באוניברסיטת ג'ונס הופקינס, והצטרף לחברת דופונט (DuPont), שעסקה בייצור כימיקלים. הוא עסק במשך שנים בפיתוח של חומרי נפץ יציבים ובטוחים יותר לשימוש, ובהמשך בפיתוח שיטות חדשות לייצור כימיקלים תעשייתיים. ב-1924 הוא מונה לראש מחלקת הכימיקלים של החברה הענקית, ובתפקיד זה הצליח לשכנע את הנהלת החברה להגשים את החזון שלו ולהקים מחלקה קטנה למחקר בסיסי.

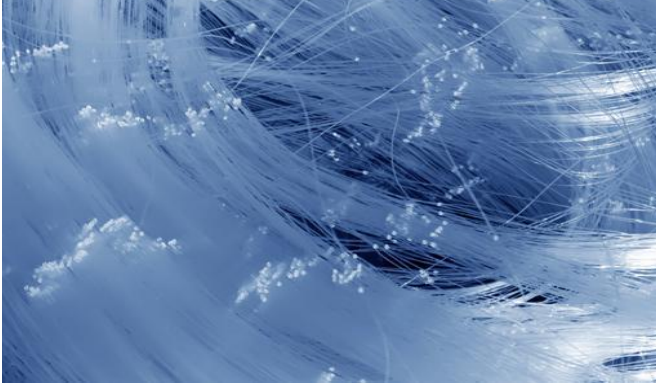
סטיין ביקש לניס את קרוֹת'רס למחלקה החדשה ולהעמידו בראש הקבוצה שתעסוק בסינתזה אורגנית. קרוֹת'רס חשש תחילה מעבודה בתעשייה, אבל סלידתו הגוברת מהוראה וההבטחה של סטיין להעניק לו חופש מחקרי היטו את הכף יותר ויותר לכיוון דופונט. ההכרעה הסופית התקבלה לאחר שהובטח לו שכר של 6,000 דולר בשנה - כמעט כפליים משכרו בהרווארד. בפברואר 1928 נכנס וולאס קרוֹת'רס למבנה המעבדות החדש והמשוכלל של דופונט בוויילמינגטון שבמדינת דלאוור, בלי לדעת שהמחקר הבסיסי שלו שם ישנה את ההיסטוריה.

המחצית הראשונה של המאה העשרים הייתה תור הזהב של הכימיה המודרנית: מדענים גילו עוד ועוד פרטים מעניינים על מבנה האטום ועל הקשרים הכימיים ופיתחו שיטות חדשות וטכניקות מתקדמות לחקור את ההרכב והמבנה של מולקולות. ההתקדמות האלה הולידו הבנה טובה יותר של החומרים שהטבע מורכב מהם, ואפשרויות לייצר חומרים חדשים, שאינם קיימים בטבע. בעיצומה של התקופה המסעירה הזו היה וולאס קרוֹת'רס (Carothers) אחד הכוכבים העולים של הכימיה האמריקאית. הוא היה כל כך מוצלח, עד שהמנחה שלו בעבודת הדוקטורט, רוֹג'ר אדמס (Adams) אמר עליו כי "הוא הכימאי האורגני הטוב ביותר בארצות הברית".

מנהל החשבונות שהפך לכימאי

קרוֹת'רס נולד ב-1896 בעיר ברלינגטון שבמדינת אייווה, למשפחה דלת אמצעים, ומגיל צעיר התעניין בכלי עבודה ובמכשירים שונים. לאחר התיכון למד בבית ספר למסחר שאביו לימד בו, והתמחה בהנהלת חשבונות. כשביקש ללמוד במכללה, מצבה הכלכלי של המשפחה שלח אותו למכללת טרקיו (Tarkio), מוסד קטן ולא מוכר במדינת מיזורי שפעל במימון הכנסיה הפרסביטריאנית - זרם נוצרי שאליו השתייכה המשפחה. הוא למד תחילה ספרות אנגלית, אבל הוקסם מלימודי הכימיה בהשפעת המרצה היחיד למדעים במכללה הקטנה. הוא הצטיין בלימודים עד כדי כך שעוד במהלך לימודי התואר הראשון כבר מונה ללמד כימיה, במקום המרצה שעזב. כשסיים ב-1920 את התואר הראשון המשיך לתואר שני בכימיה אורגנית באוניברסיטת אילינוי, ואז נשאר שם ללימודי דוקטורט. הוא התמחה בכימיה אורגנית אבל למד גם כימיה פיזיקלית ומתמטיקה. אחד המאמרים הראשונים שפרסם תמך ברעיון שנחשב אז מהפכני, ולפיו אטומים יכולים להיקשר זה לזה באמצעות שיתוף האלקטרונים שלהם. בגיל 28 הצעיר המבטיח כבר היה דוקטור לכימיה אורגנית, ומיד לאחר סיום התואר מונה למרצה באוניברסיטת אילינוי. עד מהרה קיבל משרה נחשקת של חוקר ומרצה באוניברסיטת הרווארד. קרוֹת'רס אהב מאוד את העבודה המדעית ונהנה מהחופש האקדמי לחקור מה שמעניין אותו, אבל גילה בהדרגה שהוא ממש לא אוהב את ההוראה בכיתה. הוא כל כך סבל מתפקיד המרצה עד שבסופו של דבר החליט לזנוח את הבועה האקדמית החמימה ולצאת להתנסות חדשה.

- הסיבים האסטריים הותכו במים חמים והתמוססו בנוזלים אורגניים רבים, כך שלא היה מעשי לייצר מהם אריגים, למשל. הלחץ להפיק מוצר שימושי גבר לאחר שסטיין עזב את תפקידו, ובמקומו מונה אלמר בולטון (Bolton), שהיה חסיד גדול של מדע יישומי, המניב הכנסות לחברה. בניסיון לשפר את איכות הסיבים החליפו החוקרים את הדיאולים בדיאמידים, כלומר חומרים המכילים שתי קבוצות אמיד (NH₂). הסיבים הפוליאמידים שהתקבלו היו מסיסים פחות ועמידים יותר לחום, אבל עדיין לא ברמה שימושית.

החליפו בהצלחה את סיבי המשי, ומשמשים במגוון רחב מאוד של מוצרים. חוטי ניילון | צילום: Shutterstock

רואים 6-6

קרוטרס קצת נואש מהסיבים המלאכותיים ואפילו עזב את הנושא לזמן מה, אבל חזר אליו בעידודו של בולטון, שהיה משוכנע כי אכן אפשר לייצר סיבים מלאכותיים שימושיים, ואף צירף לצוותו כימאי מתמטי, פול פלורי (Flory), שהחל לחקור את ההיבטים המתמטיים בתהליך הכימי של ייצור פולימרים ולהוסיף תובנות משלו. קרוטרס הכין מגוון רחב של חומצות די-קרבוקסיליות ושל חומרים די-אמידים, והסתער על הבעיה במשנה מרץ. הפעם זה הצליח: בפברואר 1935, אחרי שבע שנים של ייצור פולימרים, הוא ייצר סיב שקיבל את השם הסתמי 66, משום שכל אחד משני מרכיביו הכיל ששה אטומי פחמן. הפולימר החדש יוצר מחומצה אדיפית (Adipic acid, שנוסחתה (CH₂)₄(COOH)₂) ומהקסמתילן-דיאמין (Hexamethylenediamine, שנוסחתו H₂N(CH₂)₆NH₂). הסיבים שנוצרו ממנו ענו על כל הדרישות שהיה אפשר להציב להם: הם היו קלים, חזקים, גמישים, בעלי טמפרטורת התכה גבוהה, עמידים למים ואדישים לרוב הממסים האורגניים. ביננו!

לאחר כחצי שנה של בדיקות מקיפות של הסיבים האלה קבעו מומחי החברה שהסיבים החדשים יוכלו לשמש מעין תחליף משי, שהיה עד אז האריג השימושי ביותר למי שחיפש בד קל וחזק. הנהלת דופונט החליטה לתלות על סיבי הפלא את מלוא כובד משקלה, ולהתחיל בייצור מסחרי שלהם. החברה מינתה צוותים גדולים של כימאים למצוא דרכים לייצר בהיקף מסחרי את חומרי הגלם, החומצה האדיפית וההקסמתילן-דיאמין, שעד אז יוצרו רק בכמויות קטנות לשימוש מעבדתי. צוות נוסף של כימאים ומהנדסים החל לשקוד על מתקן ייצור שבו ירקחו את הפולימר ויכיל מכונה שתמשוך ממנו את הסיבים ותקרר אותם. מתקני הייצור הוצבו במפעל חדש שהחברה הקימה בדלאוור, ויותר מ-230 כימאים ומהנדסים היו מעורבים בהקמתו ובפיתוח תהליכי הייצור. עלות הפרויקט נסקה ל-27 מיליון דולר - כמעט חצי מיליארד דולר בערכים של ימינו.

הובילו את השינוי בהיסטוריה של הכימיה. מימין: פול פלורי, צ'רלס סטיין, ומחליפו אלמר בולטון | מקור: ACS, אתר פרס נובל

חוליות בשרשרת

קרוטרס החל לעסוק בעבודה החדשה בתחום הפולימרים, חומרים הבנויים ממולקולות בצורת שרשראות ארוכות של יחידות החוזרות על עצמן, ומקור שמם במילים היווניות "פולי" (הרבה) ו"מרי" (יחידה). זמן לא רב קודם לכן גילו מדענים כי חומרי טבע רבים, כמו עמילן, תאית וגומי, הם פולימרים. בשנים הראשונות של המאה העשרים ניסו מדענים רבים לפתח במעבדה פולימרים סינתטיים, ואחת ההצלחות הראשונות הייתה הבקליט (Bakelite), שרשרת של טבעות פחמן שהניבה חומר דמוי פלסטיק, אבל למרות ההצלחה הראשונית, תחום הפולימרים המלאכותיים לא התקדם הרבה: הפולימרים היו קצרים יחסית, בין השאר משום שהחוקרים לא ידעו בדיוק איך המולקולות הקצרות מתחברות זו לזו ליצירת פולימר ארוך. ההצלחות המעטות הושגו בעיקר בניסוי וטעייה, לא בזכות תכנון מושכל של התגובות הכימיות.

כדי להבין טוב יותר כיצד נוצרים פולימרים התחיל קרוטרס ביצירת תגובות בין חומצות די-קרבוקסיליות, המכילות שתי קבוצות קרבוקסיל, COOH, לבין חומרים דיאוליים, המכילים שתי קבוצות OH. בתגובות כאלה נוצר בין המולקולות קשר אסטרי, שבו החיבור ביניהן הוא דרך קבוצה המכונה אסטר (Ester) ומורכבת מאטום פחמן ושני אטומי חמצן (-COO-). המסודרים בצורה מסוימת. הוא בחר בתגובה כזו משום שחומרים רבים בטבע הם אסטרים, ותוך זמן קצר אכן הצליח להפיק מהם פולימרים ארוכים יחסית, בעלי משקל מולקולרי של כ-4000 יחידות (מקביל בערך ל-4000 אטומי מימן, או כ-330 אטומי פחמן).

הוציא את המים

הפולימרים שקרוטרס הפיק היו מעניינים מבחינה מדעית, אבל הוא הרגיש שעם עוד קצת מאמץ יוכל להפיק פולימרים במשקל גדול פי עשרה ויותר. הוא ידע שביצירת הקשר האסטרי משתחררת לתמיסה מולקולת מים, ושיער כי הצטברות המים היא שמפריעה להתארכות הפולימר. בשלב זה הצטרף לקבוצת המחקר שלו חוקר צעיר בשם ג'וליאן היל (Hill), והוא הציע להשתמש במכשיר מדעי חדש יחסית - מזקקה מולקולרית. המכשיר צויד במשאבת ואקום שאיפשרה לסלק ממיכל התגובה חומרים מסוימים, במקרה זה את מולקולות המים. היל וקרוטרס ניסו ליצור את הפולימרים האסטרים במזקקה כזו, ואכן ראו שסילוק המים מאפשר להם לייצר פולימר במשקל של 12,000 יחידות מולקולרית. כשהיל נגע עם מקל זכוכית בתמיסה החמה עם הפולימר הוא משך ממנה סיבים דקים. כשהם התקררו שמחו החוקרים לגלות שבידיהם סיבים חזקים וגמישים - הסיבים המלאכותיים הראשונים. היל וקרוטרס ייצרו בשיטה החדשה סוגים שונים של סיבים, אבל למרות שהם היו מעניינים מבחינה מדעית, לאף אחד מהם לא היה שימוש מעשי

800,000 זוגות ביום

אחרי ההשקעה העצומה חיפשו בדופונט שם מסחרי קליט למוצר החדש והמבטיח. עובדי החברה שהתבקשו להציע שמות אפשריים הגישו יותר מארבע-מאות הצעות, בהן קרות'רון, על שם הממציא, ושמות כמו דופיל (Dufil) או פונטקס (Pontex), הנגזרים משם החברה. הצעה מבריקה נוספת הייתה Delawear - משחק מילים עם שם המדינה (Delaware) והמילה "ללבוש" (wear).

בסופו של דבר אף אחת מההצעות לא התקבלה, והנהלת החברה בחרה בשם Nylon. עם הזמן פשטו שמעות כי השם הוא קיצור של שמות הערים ניו יורק (NY) ולונדון, ואפילו ראשי תיבות של המשפט Now You Lousy Old Nippon (עכשיו אתה, זקן יפני עלוב), כקריאת תיגר על יפן, ששלטה אז בתעשיית המשי העולמית. אחד ממנהלי החברה סיפר לימים כי החברה בחרה במקור בשם Nuron, היפוך אותיות של no-run, במשמעות "אין קרעים" (רכבות) בגרביים, אבל נאלצה לשנותו בגלל שהיה דומה לשם של מוצר מסחרי של חברה אחרת, והחליפה אותיות כמה פעמים עד שהשם ניילון התקבע.

בספטמבר 1938 רשמה דופונט פטנט על הסיב החדש, ובדיוק לפני 80 שנה, ב-27 באוקטובר 1938, הציגה את המוצר החדש לציבור. מי שהציג אותו בפועל היה לא אחר מצ'רלס סטיין, שגייס את קרות'רס למחקר הפולימרים עשר שנים קודם לכן, וכעת היה סגן נשיא החברה.

מוצר הניילון הראשון היה סיבים קצרים למברשות שיניים, אבל עד מהרה החלה החברה לייצר את מה שיהיה למוצר הדגל שלה: גרביונים לנשים, חזקים ועמידים יותר מגרבי המשי. ב-14 במאי 1940 יצאו גרבי הניילון לשוק, ואפילו המנהלים האופטימיים ביותר בדופונט לא חזו את ההצלחה: 800,000 זוגות נמכרו ביום אחד! בתוך חודשים אחדים כבשו גרבי הניילון שלישי מהשוק העולמי.

הסיב שניצח במלחמה

ההצלחה המסחרית של גרבי הניילון הייתה אדירה - אבל קצרה. בדצמבר 1941 הצטרפה ארצות הברית למלחמת העולם השנייה, וחברת דופונט תרמה את חלקה. במקום גרבי נשים היא רתמה את כל כושר ייצור הניילון לציוד צבאי: מצנחים, חבלים, שכמיות, כילות נגד יתושים, יריעות לחיזוק צמיגים וחלקים אחרים של כלי רכב, מטוסים ומערכות נשק יוצרו בכמויות גדולות והולכות. בתחילת המלחמה תפסה הכותנה שמונים אחוז משוק הסיבים העולמי, ובסיומה כבר החזיקו מוצרי הניילון ברבע מהשוק על חשבון הכותנה, והניילון זכה בתיאור "הסיב שניצח במלחמה".

לאחר המלחמה המשיכה חברת דופונט לייצר סוגים שונים של ניילון, למגוון רחב של שימושים: סיבי מברשות, חוטים, ביגוד והנעלה. גם מוצרי מטבח כמו שקיות האפייה העמידות בחום יוצרו מניילון. נוסף על ייצור סיבים פיתחו כימאי החברה סוגי ניילון המיועדים ליציקה, ושימשו בייצור טווח עצום של מוצרים, ממסרקי שיער, דרך ברגים ועד חלקי רובים.

כיום מייצרים בכל שנה עשרות מיליוני טונות של סיבי פוליאמיד, כלומר מוצרי ניילון וסיבים דומים, והשוק העולמי מגלגל כ-25 מיליארד דולר בשנה. בעוד באנגלית המילה "ניילון" הפכה שם נרדף לגרבי נשים, בעברית היא הפכה מילה כללית לתיאור שקיות פלסטיק, אף על פי שכיום רוב רובן של השקיות אינן מיוצרות מניילון אלא מפולימרים אחרים, בעיקר פוליאיתילן.

למרבה הצער, מי שלא זכה להנות מפירות ההצלחה האדירה שלו וולאס קרות'רס עצמו. זמן קצר לאחר פיתוח הניילון הקריירה שלו נסקה לגבהים חדשים: הוא ערך עיתונים מדעיים, ישב בוועדות חשובות וכימאים מכל העולם ביקשו את עצתו בפיתוח תהליכים וחומרים. ב-1936, כשהוא בן 40 בלבד, נבחר לאקדמיה הלאומית האמריקאית למדעים. הוא לא היה רק אחד החברים הצעירים בגוף היוקרתי, אלא גם הכימאי הראשון שנבחר מהתעשייה, ולא ממוסד אקדמי.

חייו האישיים, לעומת זאת, היו סוערים מאוד וידעו טלטלות רבות. הוא ניהל רומן עם אשה נשואה והביא לפירוק נישואיה. הוא ניסה לסייע כלכלית להוריו והביא אותם לגור עמו, אך ריבים תכופים ביניהם, בין השאר על רקע הרומן ההוא, גרמו להם לעזוב ולשוב לביתם באיווה. חמור מכל, הוא החל לסבול מדכאוניות קשים, ולעיתים היה נעלם מהבית והמעבודה לתקופות ארוכות בלי הסבר, ככל הנראה לטיפול פסיכיאטרי.

בתחילת 1936 היה נראה לרגע שהחייו עולים על מסלול אופטימי יותר: הוא נשא לאישה את הלן סוויטמן (Sweetman), כימאית שעבדה בדופונט בתחום רישום הפטנטים, והיה בשיא הצלחתו המקצועית. אבל הדכאוניות המשיכו לרדוף אותו, וגם אשפוז ממושך לא הועיל. מצבו החמיר בתחילת 1937, כשאחותו האהובה מתה מסיבוכן של דלקת ריאות. ב-28 באפריל 1937, למחרת יום הולדתו ה-41, הוא בא לעבודה בתחנת הנסיונות של דופונט בפילדלפיה. לאחר מכן חזר לחדרו במלון סמוך, ומזג לעצמו כוס לימונדה עם ציאניד. ככימאי הוא ידע היטב שחומציות הלימון תגביר ותזרז את השפעת הרעל. חדרנית מצאה את גופתו למחרת היום. "כולנו קיוונו שהוא ישוב יום אחד לעבודה באוניברסיטה", כתב נשיא אוניברסיטת הרווארד, גיימס קוננט (Conant) בהספד לקרות'רס קובץ מסוג PDF. "התפתרותו מהאוניברסיטה כדי לעבוד בדופונט הייתה הפסד של הרווארד אך רווח לעולם הכימיה. מותו הוא אבדה כבדה לכימיה האקדמית, כמעט כמו לכימיה התעשייתית".

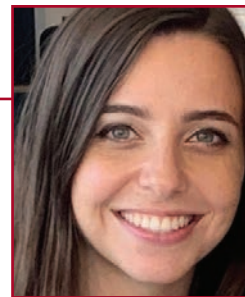
מהפכה תפיסתית

שבעה חודשים לאחר מותו של קרות'רס ילדה הלן את בתם, ג'ין. רק שנה וחצי לאחר מותו השלימה חברת דופונט את רישום הפטנט והציגה לעולם את המוצר שהוא פיתח. קרות'רס הותיר אחריו מאמרים רבים בכימיה ועשרות פטנטים שרשם, רובם על שם החברה שבה עבד. אף על פי ששמו מוזכר לעיתים כמי שהיה מועמד לפרס נובל, בארכיון של ועדת הפרס אין עדות שמועמדותו הוגשה אי פעם. לעומת זאת, פול פלורי, שנחשף אצלו לעולם הפולימרים, חזר לאקדמיה, המשיך לפתח את הידע על פולימרים וייצורם, וניסח במשוואות מתמטיות ופיזיקליות את חוקי הפולימרים. ב-1974 הוענק לו פרס נובל בכימיה על עבודתו, פרס שלקרות'רס ודאי היה חלק חשוב בו.

סיבי הניילון של קרות'רס לא רק הציגו לעולם מוצר חדש, שימושי ומועיל מאוד, הם סייעו לחולל שינוי תפיסתי עמוק בעולם הכימיה. הניילון היה המוצר הסינתטי הראשון שזכה לייצור כה נרחב, ודחק את השימוש בחומר טבעי, במקרה זה משי, בזכות העובדה שהציג חלופה טובה, זמינה וזולה יותר. המהפכה הזו סייעה להחזיר לתודעה את העובדה שהאנושות אינה חייבת להסתמך עוד רק על מה שנתן לה הטבע - האדם יכול לפתח בעצמו חומרים חדשים, לעיתים אף מוצלחים מהמקור, בזכות חשיבה מקורית והבנה מעמיקה של תהליכים, גם אם לעתים נראה תחילה שלא יהיה להם שימוש מעשי.

צופית טסלר, MA, פסיכולוגית בהתמחות קלינית, מכון טמיר בת"א

לחיות בעומס: האם הגיע הרגע לנהל את הזמן אחרת?

הסבר אפשרי נוסף הוא שאורח חיים עמוס מאלץ שימוש תכוף ויעיל באסטרטגיות קוגניטיביות הכוללות תכנון, ארגון, מיון ועיבוד מידע.

הצד השלילי של העומס

בקרב אנשים הנוטים להעמיס על עצמם הזמן נחווה כמשאב מוגבל במיוחד. העומס המתמשך אינו מבטיח ניהול זמן יעיל ואף מוביל לביצוע משימות שאינן נחוצות. בשל הנטייה להתעלם מרצונות אישיים או מאפשרויות חלופיות, לא פעם התוצאה היא מאבק מתמיד בניסיון לאזן בין התחייבויות רבות, לצד תחושת "הילכדות" בתוך העומס. במקביל, מצטבר עומס מחשבתי שמקורו ברשימת המשימות הבלתי נגמרת, ולעיתים מתלוות לכך אמונות ומחשבות שליליות כמו: "אין לי זמן למה שבאמת חשוב לי", "אני חייבת להספיק יותר", "אם לא אספיק זה אומר שאני כישלון", "אם לא אעמוד בכל המשימות, אחרים יתאכזבו ממני וגם אני אתאכזב מעצמי". ייתכנו גם מגוון קונפליקטים, לדוגמה בין הרצון לעמוד בעומס לבין המאמץ הנדרש לכך, או בין התחייבויות

אורח חיים עמוס

שגרה עמוסה מאופיינת בימים ארוכים המלאים בפעילויות ומטלות, בין אם בעבודה, בלימודים, בבית או במסגרות אחרות. אך העומס אינו נמדד רק בכמות העשייה, בעבודה האינטנסיבית או בריבוי המשימות, אלא מדובר בתופעה רחבה ומורכבת יותר. לצד העיסוקים עצמם, אורח חיים עמוס כולל גם ציפייה מתמדת למשימות עתידיות, תכנון וניהול זמן, קבלת החלטות בנוגע לסדרי עדיפויות וחלומות על רגעי מנוחה שאולי לא יגיעו.

העומס נקשר גם לסגנון חשיבה, לאופן שבו אנשים מספרים לעצמם מה הם "חייבים" לעשות ומה הם מאמינים שיקרה אם לא יעמדו בכל מה שתכננו. במילים אחרות, עומס לא כולל רק את מה שמתוכנן בלוח הזמנים, אלא גם את מה שמתרחש במחשבות ובנפש.

תחושת העומס מושפעת גם מההבנה שאי אפשר לבצע הכול, במיוחד כשקיימת שאיפה להספיק כמה שיותר בפרק זמן קצר. ההתפתחות הטכנולוגית רק מחמירה את התופעה, מכיוון שהיא מאפשרת לבצע מספר פעילויות במקביל, מצמצמת הפסקות ומפחיתה את הזמן המוקדש לפעילויות בסיסיות וחיוניות, כמו אכילה.

סגנונות של עומס

אנשים שונים מעמיסים על עצמם בדרכים מגוונות. לדוגמה, ישנם אלו המכורים לעבודה ("וורקהוליקים") המתקשים להפסיק לעבוד ונמצאים במוץ תמידי נגד הזמן. אחרים עסוקים בלרצות את סביבתם, ולכן לוקחים על עצמם עוד ועוד משימות, גם כשזה בא על חשבון צרכיהם ורצונותיהם. וישנם כאלו המשקיעים מאמצים רבים בטיפול ונראות, באמצעות אימונים אינטנסיביים, דיאטות מתמשכות או רכישת מוצרים שונים.

יתרונות העומס

מחקרים מראים כי ניהול אורח חיים פעיל ועמוס עשוי להוביל ליתרונות קוגניטיביים. בקרב מבוגרים, עומס מוגבר נמצא קשור ליכולות טובות של מהירות עיבוד, זיכרון עבודה, זיכרון אפיזודי וידע מגובש (קריסטלי). אחת הסיבות האפשריות לכך היא שהשתתפות במגוון פעילויות מרחיבה את ההזדמנויות ללמידה חדשה ומעודדת יצירת נורונים במוח וחיצוק קשרים עצביים.

לרצות את סביבתם. בדרך זו הם נמנעים מתחושות לא נוחות שעשויות להיגרם בעקבות סירוב לבקשות הזולת.

שינוי הרגלים

ישנן מספר דרכים שבאמצעותן ניתן להפחית את העומס. במקום לפעול אוטומטית מתוך הרגל, חשוב לפתח מודעות לסיבות שמובילות לעומס ולאפשר גמישות מחשבתית והתנהגותית. חשיבה מחודשת על ההרגלים שגורמים לעומס תאפשר להבחין בהם בעתיד ולבחור כיצד להגיב באופן מודע.

יתר על כן, אפשר לבצע שינויים פרקטיים לניהול זמן יעיל. דוגמאות לכך כוללות קביעת סדרי עדיפויות תוך מודעות לרצונות האישיים, כמו גם תכנון לוח זמנים ריאלי אשר יאפשר להשלים משימות לצד הקדשת זמן למנוחה ולפנאי.

ניתן גם לבצע שינויים מחשבתיים במהלך טיפול פסיכולוגי. כאמור, פעמים רבות נטיית האדם להעמיס על עצמו נובעת מאמונות שלפיהן אם הוא לא יספיק את כל משימותיו יהיו לכך השלכות שליליות. באמצעות בחינת אמונות ומחשבות אלו, האדם עשוי להבין שהן לא תמיד מבוססות על המציאות, וכן הוא יוכל לפתח גישה חומלת יותר כלפי עצמו. אחת הגישות הטיפוליות שנמצאה יעילה להתמודדות עם עומס היא מיינדפולנס (קשיבות). שכן, עומס רב עלול לפגוע ביכולת להיות נוכחים ברגע, וגישה זו מתמקדת במתן תשומת לב לרגע הנוכחי ובשינוי האופן שבו אנו מתייחסים לחוויותינו.

שינוי ההרגלים יכול לאפשר למקד תשומת לב בחוויות משמעותיות ולחווות רווחה, רוגע וסיפוק מהחיים. ניתן לנהל את הזמן אחרת ולמצוא את האיזון הנכון בין פרודוקטיביות למנוחה.

המתנגשות זו בזו. אתגרים עמוסים עלולים לחוות תשישות, שחיקה, הצפה, מתח מוגבר, תסכול, חרדה, אשמה, כעס או חוסר אונים. העומס הרוב מוביל גם לניתוק מהחוויה של הרגע הנוכחי ואף לתחושת ניתוק מהעצמי. בעקבות העומס, תיתכן גם הפחתה בתחושות של שלוה וסיפוק, הזנחה של צרכים בסיסיים ופגיעה בתחומי חיים מרכזיים, ובהם מערכות יחסים ובריאות גופנית. ישנם אנשים המנסים להימנע מהתחושות הלא נעימות הללו באמצעות אסטרטגיות כגון: שתיית אלכוהול, שימוש בסמים או אכילה רגשית.

מדוע אני נוטה להעמיס על עצמי?

העומס הפך להרגל עבור רבים, ועשויות להיות לכך סיבות מגוונות: הגדרת זהות וחיזוק הערך העצמי: השלמת משימות נוטה ליצור זהות המבוססת על לקיחת אחריות ופרודוקטיביות. כמו כן, תחושות של חריצות, הישגיות ויעילות תורמות לחיזוק הערך העצמי.

פרפקציוניזם: בקרב אנשים עם נטייה לפרפקציוניזם, הערך העצמי עשוי להתבסס על פרודוקטיביות מתמדת ולהוביל לצורך להצליח ולהיות חרוצים על מנת להשיג מטרות.

מציאת משמעות: ההספק הרב מאפשר לאנשים לחוש חיים מלאים ומשמעותיים יותר, עם תחושת הגשמה עצמית.

הימנעות מתחושות שליליות: עשייה מועטה וחוסר יעילות עלולים לעורר תחושות של כישלון, אשמה או ביקורת עצמית, ולגרום לאנשים להעמיס על עצמם על מנת להימנע מרגשות אלו.

הסחת דעת מהתמודדות: העומס יכול לשמש כמנגנון לא מודע שנועד להסיח את הדעת מהתמודדות חיים קשות, כדוגמת אובדן. רצייה: לעיתים אנשים לוקחים על עצמם משימות מתוך שאיפה

מדור תיירות ופנאי

טל אבן, Even Better, ייעוץ וקניינות פרמיום

כל המרבה, הרי זה מסובך.

אמצעי נוסף הוא תצוגה עשירה המוקרנת על השמשה הקדמית - אל מול הנהג, שמטרתה להציג בפניו אינפורמציה מרבית מבלי שיוריד את עיניו מהכביש.

לבסוף, במסכים הענקיים והמורכבים יש בדרך כלל קיצורי דרך, תתי מסכים לתפעול מהיר, אייקונים קיימים בסרגלי כלים במקומות קבועים, או תפעול על ידי העברת כמה אצבעות כליטוף על גבי המסך. עצם העלמת הכפתורים הפיזיים המוכרים מחד, והפעלת עזרים טכנולוגיים המסייעים לנהג מאידך - אינם דבר והיפוכו; הם מהווים שפה חדשה שיצרני הרכב העכשוויים רוצים ללמד את הנהג המודרני. יחד עם זאת, למרות כל האמצעים לסיוע לנהג, התפעול נותר מורכב עד מאד ברוב המקרים, ודורש מיומנות של ממש בעת נהיגה, מבלי שזה יסכן את הנהג, את שאר הנוסעים ואת השותפים האחרים לכביש;

נסו לחשוב רגע על כלי רכב שנמכרו כחדשים רק לפני שנים מספר, בהם היה גלגל גדול השולט בעוצמת השמע מהרמקולים, אחד אחר המטפל במהירות המזגן, ידית הילוכים סטנדרטית, ידית להפעלת המגבים וכפתורים קטנים לכיוון מראות הצד; כל אלה נשלטו בשליחת יד קלה ומהירה, מבלי שהעיניים נדרשו לעזוב את הכביש;

רבים מאלה כבר לא קיימים במכוניות המודרניות, חפשו אותם כאייקונים משורטטים במסך הראשי, אי שם בתוך אחד מתפריטי המשנה שבו.

מעבר לכך, ריבוי המסכים הקיים כיום, גודלם ועושר הצבעים שבהם מושך תשומת לב רבה מהנהג, ועלול להסיח את דעתו לעיתים תכופות, וזה מסוכן.

בתעשיית הרכב קיימת מגמה ברורה של ויתור על כפתורי תפעול פיזיים לטובת אייקונים המצוירים במסכי ענק. עיצוב תא הנהג המתקבל הוא אמנם נקי וטכנולוגי, אך האם זו מגמה מבורכת, והאם היא תשרוד גם בעתיד?

לפניכם כמה סיבות לכך שלא תמיד הטכנולוגיה העילית היא המיטבית, ולמה לפעמים צריך לבצע סיבוב פרסה, כדי לחזור למוכר ולטוב. לאורך השנים, אנו חווים לא מעט שינויים בתפעול המערכות השונות בתא הנהג.

תחילה הוחלפו ידיות ופעולות מאניות בכפתורים חשמליים: סיבוב מפתח ההנעה הוחלף בכפתור, כך גם ידית בלם היד. במקרים רבים ידית הילוכים הפכה חשמלית ואפילו הידיות לפתיחת הדלתות, חיצוניות ופנימיות, הוחלפו במקרים מסוימים בכפתורים חשמליים.

יש לכך דוגמאות נוספות: פתיחה של גג השמש נעשית בכפתור ולא עם ידית קטנה ומסתובבת, הידית המוכרת שפתחה בעבר בסיבוב את החלונות ברכב הוחלפה בכפתור, הגלגלים שפיקדו על המיזוג הוחלפו בבקורות אקלים מתופעלות בכפתורים ועוד ועוד.

יחד עם זאת, ברוב המקרים השינויים הללו לא היו כרוכים בתקופת הסתגלות ארוכה, או בדרישה לתשומת לב ארוכה מהרגיל בעת נהיגה, המופנית אל התפעול.

לפני כעשור קרה דבר בתעשיית הרכב. היתה זו בעיקר טסלה שהקפידה בדגמיה, ובעיקר במודל 3 שהפך פופולרי במיוחד בקרב נהגי ישראל, שמסך אחד ענקי יחליף כמעט את כל כפתורי התפעול, ושכל התפעול של הרכב, סליחה, רובו המכריע, יתבצע באמצעות המגה-מסך שמותקן במרכז הדש בורד.

תופעה זו הפכה לפופולרית עד מאד בקרב עשרות רבות של מותגים ודגמים הנמכרים כיום, רבים מהם מגיעים מהמזרח הרחוק, אך לא רק. מדובר במסך ענק, בגודל של כ-15" בממוצע, שכולל המון תפריטים ומסכי משנה, פונטים די קטנים שקשה לקרוא במבט חפוז בעת נהיגה ודרישה לשליטה אבסולוטית בכל מה שקורה שם, לטובת תפעול מהיר ככל שניתן, הדורש מינימום זמן של הורדת העיניים מהכביש.

במקרים מסוימים, המסך הראשי אפילו החליף וביטל את לוח המחוונים, ופתאום פעולות פשוטות כמו כיוון גובה הנהג, מראות הצד או זווית יציאת האוויר מהפתחים, או אפילו העברת הילוכים - זלגו אל עבר המסך העצום: הכפתורים הפשוטים מפעם נעלמו.

מאידך, תעשיית הרכב המודרנית מנסה להקל עלינו בעת נהיגה, למשל עם הזיהוי הקולי שעובד בסגנון של סירי או אלכסה; ניתן "לבקש מהרכב" בעל פה לפתוח חלון, לסגור את גג השמש, להחליף תחנה ברדיו או להחליש את פעולת המזגן.

יזכו ב-5 כוכבי בטיחות על הרקע הזה בלבד; מחקרים מסוימים אף מראים, כי התעסקות ממושכת במסך בעת נהיגה מסוכנת יותר מנהיגה תחת השפעת אלכוהול. יותר מכך, תפעול של ידיית מכאנית או כפתור נותנים פידבק פיזי, ומקומם קבוע וזכיר, שלא כמו במקרה של כפתור במסך מגע. יצרני רכב כבר החלו להוסיף מחדש כפתורים וידייות לדגמיהם החדשים, תוך הבנה שהם נחוצים לנהג, אך גם בשל העובדה שהעדרם ממפרט הרכב ייפגע בציוני מבחני הבטיחות שיעברו.

לסיכום

לעיתים יצרנים הולכים כמה צעדים יותר מדי עם חדשנות, שלא בהכרח עומדת בקנה אחד עם תפעול, הטמעה ונוחות שימוש אצל הלקוחות.

אם נשווה את הדבר לתחום אחר, הסלולר למשל, בעבר היו ניסיונות ליצור מכשיר סלולרי קטן מאד, או כזה המתקפל לגודל מזערי; הדבר משדר טכנולוגיה עילית, קידמה וגם סמל סטטוס עבור בעלי המכשיר. עם זאת, מאחר והמרחק הפיזי בין האוזן האנושית אל הפה הוא קבוע, וצריך גודל מינימלי של מכשיר על מנת שהטלפון יהיה פונקציונלי לשימוש, גילו שלא ניתן להקטינו יתר על המידה, גם אם זה נראה פחות עתידי.

בשל כך, ולאור העובדה שסרבול בתפעול עבור הנהג עלול לסכן חיים, טוב יהיה אם התעשייה תעשה חשיבה מחדש על כל נושא התפעול, כמות הכפתורים המינימלית הנדרשת ועיצוב תא הנוסעים, אפילו אם זה יפגע מעט באסתטיות, או בתפיסת ההיי-טק שלו.

רגולציה? עדיין לא. עונשים? מעבר לפינה.

בשלב זה אין רגולציה כנגד תופעה זו של העברת מרבית התפעול אל המסך המרכזי, אולם גופים העוסקים בבטיחות, כמו למשל מי שמרכז את מבחני הריסוק הרשמיים - EuroNCAP, הכריזו כי החל משנת 2026, מכוניות בהן לא תהיינה ידייות או מתגים לתפעול פעולות בסיסיות כמו הפעלת המגבים, איתות, צופר וכד' - ייקנסו, והדבר בהחלט ישפיע על תוצאות מבחני הבטיחות שהן עוברות. חברות אלה קושרות את הסחת הדעת הקשורה בתפעול מסכי מגע ישירות לרמת הבטיחות הנפגעת, ובהחלט יתכן כי אותם כלי רכב לא

עמנואל לסקר: הגאון שעל לוח השחמט ובין רעיונות התקופה

לאיינשטיין, שכתב: "באופן אישי, המאבק על כוח ורוח התחרות, אפילו בצורת משחק אינטלקטואלי ברמה גבוהה, תמיד היה זר לי". איינשטיין ציין כי אישיותו של לסקר "הותירה עליי רושם טרני מסוים". הוא כתב: "המתח האינטלקטואלי העצום, שבלעדיו אי אפשר להיות שחקן שחמט, היה קשור קשר כל כך הדוק בתודעתו לשחמט, עד שרוח המשחק הזאת לא עזבה אותו לעולם, אפילו כשהרהר בבעיות פילוסופיות או אנושיות". איינשטיין הגיע למסקנה מפוקפקת לגבי בן שיחו: הוא סבר שהשחמט לא היה המטרה, אלא רק המקצוע של לסקר. הוא ערך השוואה בין השחמט בחייו של אלוף העולם השני לבין ליטוש העדשות בחייו של שפינוזה. הוא טען כי העדשות היו אמצעי מחיה עבור שפינוזה, ושחמט היה אמצעי מחיה עבור לסקר. הוא סבר כי שפינוזה היה מאושר יותר מלסקר, שכן ליטוש העדשות

תצלום דיוקנו של עמנואל לסקר בזקנתו. על פי החותמת שבגב התצלום, הוא הופק על ידי סוכנות הידיעות הגרמנית Transocean, כנראה בראשית שנות העשרים של המאה העשרים. מתוך ויקימדיה

הותיר יותר חופש מחשבה מאשר משחק השחמט. לדעת איינשטיין, מטרתו העיקרית של לסקר הייתה המדע. קשה לומר, אם איינשטיין טעה לגבי לסקר או פנטז. ייתכן שהפסיכולוג המבריק עמנואל לסקר כפה על בן שיחו את המשחק שלו, כלומר את הדימוי של עצמו שרצה לעורר בו. איינשטיין רצה לראות בו מדען והוגה דעות. במציאות, לסקר היה קודם כל שחקן מקצועי. החל משנת 1888, הוא שיחק שחמט תמורת כסף בבתי קפה בברלין. הוא שיחק כמעט עד יומו האחרון. במשך 27 שנים (1894-1921) הוא היה אלוף העולם ומלך השחמט, אך גם לאחר שאיבד את התואר הוא שיחק שחמט כמעט 20 שנה, והשיג תוצאות מצוינות ואף הקדים בטורנירים את קפבלנקה, שגזל ממנו את כתר אלוף העולם בשחמט. לסקר אהב לשחק בכלל, לא רק בשחמט. הוא שיחק מצוין ברידג' וגו. בשנות ה-30 של המאה ה-20 הוא היה חבר בנבחרת גרמניה לברידג'. יחד עם קרוב משפחתו הרחוק אדוארד לסקר, הוא היה אחד ממפיצי המשחק גו, שהובא מיפן לאירופה בתחילת המאה ה-20. בשנת 1929 פרסם לסקר את הספר "אסטרטגיית משחק הקלפים". הוא היה ללא ספק שחקן דגול, ולא מדען והוגה דעות.

ב-1933, לסקר ואשתו מרתה, נכדתו של המלחין המפורסם ג'אקומו מאיירבר, ברחו כיהודים מגרמניה מרדיפות הנאצים. הנאצים חרימו

מילד פרוסי לדוקטור למתמטיקה ואלוף עולם בשחמט במשך 27 שנים-סיפורו של עמנואל לסקר, יחסיו הסבוכים עם איינשטיין, העימותים האינטלקטואליים סביב תורת היחסות והצל שחפפה האנטישמיות הנאצית על משחק המוחות

ד"ר למתמטיקה עמנואל לסקר, אלוף העולם השני בשחמט, נולד בשנת 1868 בברלין (פרוסיה). אביו היה חזן בבית כנסת וסבו היה רב. אחיו הבכור של האלוף לעתיד, ברטולד, לימד אותו לשחק שחמט כאשר עמנואל עבר לברלין ללמוד מתמטיקה. בשנת 1901, בהמלצתו של המתמטיקאי הגרמני המפורסם דויד הילברט, הגיש לסקר באוניברסיטת ארלנגן את עבודת הדוקטורט שלו "על תיאוריית המודולים והאידיאלים", בת 100 עמודים, שפורסמה באותה שנה.

פרופסור נתן רוזן, עמיתו של איינשטיין במכון פרינסטון למחקרים מתקדמים, המייסד של הפקולטה לפיזיקה בטכניון, סיפר לי סיפור ששמע מהפיזיקאי הדגול. ב-1927 הכיר איינשטיין בברלין את לסקר, אותו כינה "איש הרנסאנס" ו"אחד האנשים החכמים ביותר שפגשתי בחיי". רוזן הזכיר את הגישה השגויה של לסקר לתורת היחסות: לאחר פרסום התצפיות האסטרונומיות שאישרו את התוצאות של תורת היחסות הכללית, חתם לסקר על "הפמפלט של מאה המחברים" (1931) שביקרו את תורת היחסות. לסקר, שהיה בעל אינטלקט חזק, לא קיבל את היחסותיות של הזמן, שאותה ראה מיד כנובעת מהנחת היסוד של תורת היחסות - קביעות מהירות האור בריק. בהקדמה לביוגרפיה של לסקר, שנכתבה על ידי ז'אק האנק, מתייחס איינשטיין לביקורת המקורית, אך השגויה, שנתן לסקר על תורת היחסות. השחקן לא יכול היה להשלים עם המהפכה בתפיסות המרחב והזמן, שהביאה תורת היחסות.

אלוף העולם היה אדם זר לאיינשטיין במונחים רבים, אף על פי שאיינשטיין העריך בשחקן השחמט את "עצמאות נדירה של האישיות", ש"השתלבה עם עניין רב בכל הבעיות הגדולות של האנושות". רוח התחרות, שאחזה בלסקר כל חייו, הייתה זרה

את רכושם ולקחו את ביתם. בני הזוג עברו לאנגליה. לסקר היה בעל דעות שמאלניות, וברית המועצות, שבה כבר ביקר בטורנירים, משכה אותו יותר מאנגליה הקפיטליסטית. בהזמנתו של נציב העם לצדק, כלומר שר המשפטים של ברית המועצות, חובב השחמט הגדול, ניקולאי קרילנקו, הוא עבר מאנגליה לברית המועצות ב-1935. מכיוון שבברית המועצות לא הכירו בספורט המקצועני, לסקר נרשם כעובד במכון למתמטיקה של האקדמיה למדעים של ברית המועצות. בני הזוג קיבלו דירה במרכז מוסקבה. לסקר ייצג את ברית המועצות בתחרויות והיה כתב העיתון "הספורט הסובייטי", שסיקר את משחק אליפות העולם בשחמט בין אלכסנדר אלכין ליהודי ההולנדי מקס אייבה בהולנד.

בשנת 1937 החלו בברית המועצות דיכויים המוניים. אחד הראשונים שנעצרו היה קרילנקו, שאהב שחמט וניהל את אגודת השחמט הסובייטית. קרילנקו היה האדם שלסקר יכול היה לפנות אליו כל רגע, שבא לבקרו, ולפעמים היה מגיע לארוחות יום ראשון אצל משפחת לסקר. קרילנקו הואשם בריגול לטובת גרמניה. במהלך משפטי הדמים של 1937 נעצרו גם שחקני שחמט אחרים, אנשים שהיו מקורבים לקרילנקו. ביניהם היה אלוף מוסקבה ארבע פעמים, ניקולאי גריגוריבי. לסקר היה אחוז פחד. משפחת לסקר ביקשה ויזות לארצות הברית, קנתה כרטיסי טיסה הלוך ושוב, השאירה את הרהיטים הברלינאים שלהם ואת כל חפציה בדירתה במוסקבה ועזבה את ברית המועצות לתמיד.

השחקנים שנעצרו עברו עינויים כדי להוציא מהם עדויות נגד קרילנקו. גריגוריבי הוכה עד כדי כך שלא היה מסוגל לענות על שאלות. אך לפתע שוחרר גריגוריבי מהכלא. ממנו נודע על ניסיונות החוקרים לכלול את לסקר בפרשת קרילנקו.

אף על פי שאביו של לסקר היה חזן וסבו היה רב, השחקן עצמו היה רחוק מהיהדות ומהרעיונות היהודיים. עם זאת, בשנת 1911 הוא פרסם בעיתון שחמט וינאי מאמר על הסיבות להתעניינותם של היהודים במשחק השחמט ועל מספרם הרב בקרב שחקני השחמט. הוא סבר כי בשל תנאים היסטוריים קשים, היהודים פיתחו דמיון וכוח רצון חזקים - מרכיבים הנחוצים לשחקן שחמט. בנוסף, היהודים היו עניים, מקצועות רבים לא היו מותרים ונגישים להם, ומכאן נטייתם של היהודים למקצועות יוצאי דופן הקשורים לבמה, לכתובה ואפילו לשחמט. אמנם לא ניתן להתייחס למשחק השחמט כאל מקצוע שמניב הכנסה קבועה, אך הוא מאפשר להתבלט מהמון, ו"קל יותר לשאת את העוני כאשר אתה מודע לכך שאתה אדם יוצא דופן".

הנושא "היהודים בשחמט" עניין את הגראנד מאסטר הרוסי אלכסנדר אלכין, אלוף העולם הרביעי והבלתי מנוצח. אלכין נתן את הפרשנות שלו למשיכתם של היהודים לשחמט ולתרומתם להתפתחות המשחק בפרסום שהופיע 30 שנה לאחר זאת המאמר של לסקר וחודשיים לאחר מותו. אלכין ייחס לסקר רעיונות יהודיים זדוניים בסדרת מאמרים בשם "השחמט ארי והיהודי", שפורסמו בגרמנית בהולנד ובצרפת הכבושות בידי הנאצים בעיתונים Die Deutsche Zeitung in den Niederlanden ("העיתון הגרמני בהולנד") ו- Pariser Zeitung ("העיתון הפריזאי") בין 18 ל-23 במרס 1941. פרסום זה היה חזרה על המאמר האנטישמי הגזעני, הידוע לשמצה, של המלחין הגרמני ריכרד ואגנר "היהדות

במוזיקה" (1850). אלכין כתב: "האם ניתן לקוות כי עם מותו של לסקר - מותו של אלוף העולם השני, וככל הנראה האחרון בשחמט ממוצא יהודי - השחמט הארי, אשר, עקב הרעיון ההגנתי היהודי, הלך בדרך שגויה, ימצא שוב את דרכו לשחמט העולמי? אנא אל תתנו לי להיות אופטימי מדי בעניין זה, שכן לסקר השתרש והותיר אחריו כמה חסידים, שיוכלו עוד לגרום נזק רב לשחמט העולמי. לאשמתו הגדולה של לסקר כשחקן שחמט מוביל, יש היבטים רבים, רעיון ההתקפה כרעיון משמח ויצירתי היה זר לאמן השחמט לסקר, ובמובן זה היה לסקר יורשו הטבעי של שטייניץ (וילהלם שטייניץ הוא אלוף העולם הראשון בשחמט, גם הוא יהודי - א. ג.), הליצן הגדול ביותר שידעה אי פעם היסטוריית השחמט."

אלכין, שהציע את הרעיון של "השחמט הארי" ו"השחמט היהודי", חשב ברוח האידיאולוגים הנאצים, שהמציאו, את הפיזיקה הארית, ה"נכונה", הניסיונית, ואת הפיזיקה היהודית, ה"שגויה", התיאורטית. באותו הקשר הוא ביקר את אחד מתלמידיו של לסקר, הגראנד מאסטר אהרון נימצוביץ', תוך שימוש בטרמינולוגיה גזענית: "אהרון נימצוביץ', יהודי מריגה, שייך יותר לתקופת קפבלנקה (אלוף העולם השלישי) מאשר לתקופת לסקר. על תפיסת השחמט האנטי-ארית האינסטינקטיבית שלו השפיעה באופן מוזר - באופן לא מודע ונגד רצונו - האידיאולוגיה הסלאבית-רוסית התוקפנית (צ'יגורין) - שחקן שחמט רוסי בולט - א.ג.). אני אומר תת-מודע, כי קשה אפילו לדמיון עד כמה הוא שנא אותנו, הרוסים, אותנו, הסלאבים!"

אלכין כתב בצורה ברורה עוד יותר על התפקיד "ההרסני" של לסקר ו"המחשבה היהודית בשחמט" בהיסטוריה של השחמט: "יותר ויותר מתבהרת האחדות של המחשבה ההרסנית, היהודית הטהורה בשחמט (שטייניץ - לסקר - רובינשטיין - נימצוביץ' - רטי), אשר במשך חצי מאה הפריעה להתפתחות ההגיונית של אומנות השחמט שלנו". המחשבה להאשים את לסקר לאחר מותו ביצירת "השחמט היהודי", "הלא נכון" הייתה ברוח המוטיבים של השמדת היהודים, שכבר הייתה בעיצומה באירופה של אותה תקופה. בטורניר השחמט האירופי במינכן בספטמבר 1941, בו השתתף אלכין כנציג צרפת הווישיסטית, שולחנה היה מעותר בדגל עם צלב קרס. אלכין טעה: לסקר לא היה "אלוף העולם האחרון ממוצא יהודי", אחריו זכו בכותר השחמט גם יהודים אחרים.

בשנת 1940 פרסם לסקר את המסה הפוליטית "חברת העתיד", בה פירט רבות מרעיונותיו ליצירת חברה אידיאלית. שתי סוגיות תפסו מקום מרכזי בהרהוריו: גורלם של יהודי אירופה, שהחמיר עקב עלייתם של הנאצים לשלטון בגרמניה, והאבטלה הנרחבת בעולם. כדי לפתור את הבעיה הראשונה, הציע לסקר את אלסקה כמקלט אפשרי למהגרים היהודים. הוא הגדיר את האבטלה כאחת הסיבות העיקריות לשנאה כלפי היהודים. התרופה שלו לבעיית האבטלה הייתה הקמת קהילות על פי הדגם של הקיבוצים בארץ ישראל, במטרה להכשיר בהן אנשים לשוק העבודה.

לסקר מת לפני שנודע על השואה של העם היהודי. הוא היה שקוע במשחק ולא העלה בדעתו שסביבו עלולה להתפתח עלילה דם עצומה נגד היהודים, ושגם על לוח השחמט יוטל צל דמים של המהלכים העתידיים של רצח העם היהודי.

מדור תרבות

מרים זקהיים, הספרנים

הספרנים
בלוג הספרייה הלאומית

הדיפלומט: 5 תחנות בחייו של אבא אבן

עקשניים. אוברי סלומון מאיר איבן נולד בדרום אפריקה, והשם הזה - שמו המלא שבו לא השתמש כמעט בפועל, נושא על גבו שני אבות: אביו הביולוגי, שמת מסרטן כשאוברי היה רק פעוט, ואביו החורג, שהצטרף רשמית למשפחה כשאוברי היה רק בן שש, ומעולם לא באמת הסתדר איתו.

איבן הצעיר זכה לחינוך בריטי מעולה, במוסדות הנחשבים ביותר בממלכה המאוחדת, אבל גדל במקביל במשפחה שבה היהדות והציונות היו הדבר החשוב ביותר. שני הצדדים האלה של אישיותו הגיעו לידי ביטוי כבר בזמן לימודיו באוניברסיטה: הוא למד בקיימברידג', פסגת השאיפות של לא מעט בריטים, ואף כיהן כנשיא אגודת הסטודנטים בה. אבל הוא גם בחר להתמחות בשפות שמיות, היה חבר פעיל בתנועת הנוער הציונית ואף כתב לא מעט מאמרים לבטאונה.

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה הוא גויס לצבא הבריטי. בשנת 1943 הוא הוצב בקהיר בתפקיד שהיה מדיני במהותו - הקצין המקשר בין הכוחות הבריטיים במצרים לבין הסוכנות היהודית, וכל מה שהיא ייצגה בזמנו. זה היה מעין קרש קפיצה לקריירה דיפלומטית מזהירה שעוד תבוא.

סוזי אמב"ש נולדה באיסמעיליה, מעוז אירופאי במצרים בו התגוררו במעין בועה עובדים מכל העולם של חברת תעלת סואץ. אבל ליבם של בני משפחת אמב"ש היה מונח הרחק בצפון-מזרח, בארץ ישראל. בבית דיברו רק עברית, ואת השפה הצרפתית רכשה סוזי רק כשנאלצה ללכת לבית הספר.

השניים נפגשו ב"תה מנחה" בבית משפחת אמב"ש, אליו הוזמן הקצין הבריטי הצעיר והזר. בתחילה לא נראה היה שהוא מתייחס לבנות המשפחה, אבל אז, מספרת סוזי בזכרונותיה, "לפתע, ברגע כלשהו, העיף בי אוברי מבט; הוא רק התבונן. אני עדיין זוכרת את המבט. ידעתי כי המבט ביטא תחושה של תשומת לב מיוחדת". זו הייתה תחילתו של חיזור עקשני ונלהב, במסגרתו קיבלה סוזי לא מעט מכתבים עתירי רגש, סוערים ומנוסחים היטב.

עוד לפני שהסתיימה המלחמה, במרץ 1945, נישאו שני הצעירים,

הוא היה גדול הדיפלומטים של מדינת ישראל, ואולי בעצם של עם ישראל בכלל, דוברם הרהוט והמסור של רעיונות גדולים, שלא תמיד הסכים איתם באופן פרטי, אבל האמין בכל לב בצדקת הדרך שהובילה אליהם: זכותו הבהירה והברורה של עם ישראל לעצמאות מדינית בארצו ההיסטורית ולמקום בטוח לחיות בו על פני האדמה. זהו סיפורו של מי שנולד בקצה הדרומי של יבשת אפריקה, גדל וחונוך בבריטניה של בין מלחמות עולם, והפך להיות דובר הרשמי של מדינת ישראל הצעירה ברגעיה הקריטיים

צילום: אפרים דגני, נדב מן, ביתמונה, מתוך האוסף הלאומי לתצלומים על שם משפחת פריצקר, הספרייה הלאומית.

תחנה ראשונה: קהיר, 1943. אהבה וציונות

הוא: קצין מודיעין בריטי-יהודי צעיר, האחראי על הקשר בין הסוכנות היהודית לבין הכוחות הבריטיים במצרים. היא: בתו השנייה של מהנדס יהודי בכיר בחברת תעלת סואץ. המקום: קהיר הלוהטת של שנת 1943. שניהם רחוקים מהמקומות בהם נולדו ומהם שאבו את השראתם וחינוכם, מסביבם משתוללת מלחמת עולם שמאיימת לחסל את כל מה שהם מכירים, ובכל זאת, הם עסוקים בהחלפת מבטים מבוויישים מעט, אבל

העשירה דווקא כדי לפנות אל הרגש. 33 מדינות תמכו בסופו של דבר בהחלטת החלוקה של האו"ם, ומדינת ישראל נוסדה.

אבן, אז בן 35 בלבד, מונה לשגרירה של המדינה הצעירה באו"ם, וזמן קצר אחר כך גם לשגריר ישראל בארצות הברית. שני תפקידי מפתח שהפכו אותו ל"קולה של ישראל", כפי שכונה אותו בן גוריון. הוא ניצב במרכז החשוב ביותר בעולם, ברגע הרגיש ביותר - האם תקבל המדינה שזה עתה נולדה את תמיכתה של המעצמה הגדולה בעולם? איזה סוג תמיכה זה יהיה ומה יהיה יחסו של ארגון האומות המאוחדות אליה?

זה היה התפקיד שאבן נטל על עצמו - לעצב את תדמיתה ואת קשריה של ישראל בסביבה הזו, והוא עשה אותו בשילוב כזה של אלגנטיות, חוכמה ונחישות, שאיש לא יכול היה לעמוד בפניו. למרות שהיה ארץ-ישראלי בליבו, הוא נראה רחוק ככל האפשר מדמותו של הישראלי הממוצע. הוא היה מנומס להפליא, גם כשהיו לו דברים קשים לומר, והוא דיבר באנגלית מהוקצעת, טובה יותר משל נציגי המדינות דוברות האנגלית במליאה. "כשהוא נאם", אמר לימים אחיינו, הנשיא יצחק (בוז"י) הרצוג, "המשלחת האמריקאית הייתה מוציאה מילונים מהכיסים".

אבן, שלא תמיד הסכים עם החלטות המנהגה בארץ או עם פעולותיה, היה צריך "למכור" אותן לעולם, גם אם הוא עצמו לא שוכנע עד הסוף. הוא הפך מומחה לדבר. באחת הפעמים בהן פעולה מסוימת של צה"ל הועלתה לדיון במועצת הביטחון של האו"ם, הוא קם, כרגיל, להגן על העמדה הישראלית, למרות שבעצמו האמין (ואף אמר זאת למקורביו) שאפשר היה באותו מקרה לפעול אחרת.

לימים אמר לו בן גוריון על אותו נאום: "אבן היקר, עד ששמעתי את נאומך באו"ם לא הייתי כלל משוכנע שיש הצדקה לפעולת צה"ל. לאחר ששמעתי את דבריך, אני כעת משוכנע מעל כל ספק".

אבא אבן עם הנשיא טרומן ועם ראש הממשלה דוד בן גוריון, 1951

שהגיעו מתרבויות שונות כל כך, אבל היו שותפים לחלום הגדול על מדינה יהודית עצמאית בארץ ישראל. הם יצרו לעצמם בית חדש, פרטי משלהם. ואז עלו לישראל, ו"איבן" הפך לאבן.

אבא אבן עם רעייתו סוזי במשרדו שבירושלים, 1974. צילום: עליזה אורבך, מתוך ארכיון עליזה אורבך, הספרייה הלאומית

תחנה שניה: ניו יורק, 1947-1959. קולה של מדינה שרק נולדה

בקושי שנה עברה מאז נישואיהם של סוזי ואבא אבן, ואבן נקרא לשוב לבירה הבריטית. הוא הצטרף למחלקה המדינית של הסוכנות היהודית, בה עבד בצמוד לשני דיפלומטים יהודים חשובים אחרים: חיים ויצמן ומשה שרת. כל מרצם וזמנם הוקדשו לנושא אחד: ההצבעה ההולכת וקרבה באו"ם בנוגע לתכנית החלוקה.

המצב לא נראה מזוהר. ארנסט בוין, שר החוץ הבריטי, בדיוק הצהיר כי "אין סיכוי לפתור סכסוך זה באמצעות סידור כלשהו", ויועצו הקרוב הסביר לחברי המשלחת היהודית כי "כדי להשיג החלטה חיובית, תצטרכו לרוב של שני שלישים בעצרת. תוכלו לזכות ברוב זה רק אם יתאחדו הגוש המזרחי וארצות הברית ויתמכו באותה החלטה עצמה, דבר כזה עוד לא קרה, אינו יכול לקרות ולעולם לא יקרה".

אבל דיפלומטיה אינה עסק לחלשים, או לקטני אמונה, ובקו הלך ושוב בין לונדון למסדרונות בניין האו"ם בניו יורק, אבן לא נח לרגע, כשהוא פועל מעל ומתחת לפני השטח, כשהוא משתמש בהיטותו ובשפתו

תחנה רביעית: ירושלים, 1966. שר החוץ של המלחמות

בשנת 1966 קיבל אבן, סוף סוף, את התפקיד שהיה תפור למידותיו: הוא מונה לשר החוץ. תחילה בממשלתו של לוי אשכול, ואז גם בממשלתו של גולדה מאיר.

זו הייתה תקופה מורכבת להחריד למדינת ישראל בעולם. שנה בלבד לתוך פעילותו כשר החוץ, הוא כבר עמד שוב על דוכן הנואמים באו"ם, מגן על הישגיה של מדינתו במלחמה שנלחמה זה עתה, כנגד כל צבאות שכנותיה הערביות, על עצם קיומה מלחמה שבה נחלה ניצחון מזהיר. "זו המלחמה הראשונה בהיסטוריה", טען באנגלית צחה מול חברה העוינים של מועצת הביטחון של האו"ם, "אשר הסתיימה בכך שהמנצחים מתחננים לשלום, והמובסים תובעים כניעה חד צדדית". אבן האמין בשלום, ובמקביל האמין בחובתה של ישראל לשמור על הישגיה, ובזכותה, לדבריו שלו, לגבולות ברי הגנה שלא יהיו "גבולות אושוויץ".

כשמצרים פנתה לאו"ם בטענה שישראל "העקשנית" נשאת במקומות אותם כבשה במלחמה, היה זה אבן שהצליח להכניס את העמדה הישראלית לתוך אחת ההחלטות המכוננות של האו"ם - החלטה 242 - שטחים תמורת שלום בלבד.

שר החוץ אבא אבן מבקר עם אשתו בביצורים בתעלת סואץ. מתוך ארכיון דן הדני, הספרייה הלאומית

בשנים הבאות הוא המשיך בתפקיד הזה, שהביא לידי ביטוי את מלוא יכולותיו. בתודעה הישראלית הוא קיבל הילה של "שר החוץ הנצחי", כאילו לא היו שרי חוץ לפניו ולא ייתכן שיבואו אחריו.

ביום כיפור של שנת 1973, העיר אותו מזכירו המדיני בבעיטות נמרצות על דלת חדרו (אבן ישן עמוק), היישר לתוך הקלחת המחרידה והאפלה של הימים הראשונים של המלחמה. אבל לא הכבוד לו זכה בעולם, ואך לא קשריו האישיים עם הנרי

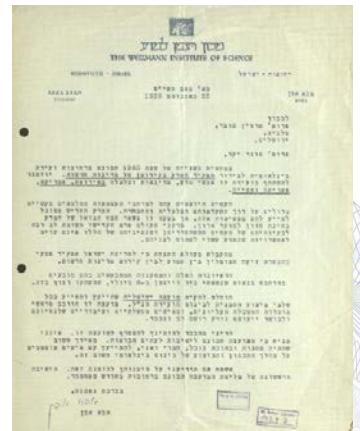
תחנה שלישית: רחובות, 1959. חלום על עולם אחר

בקיץ 1959 חזרה משפחת אבן לישראל. באותו זמן אבן היה דמות מוכרת ונערצת בעולם כולו, כשבאמתחתו אין ספור הישגים שהשיג למען מדינת ישראל. אבל גינוניו הבריטיים לא ממש עכדו במדמנה הפוליטית הפנים ישראלית, ובשנים הבאות הוא התקשה למצוא את מקומו. על הנייר הוא זכה בתפקידים נחשקים - הוא נבחר לכנסת ושימש כשר החינוך ואף כסגן ראש הממשלה, אבל אף אחד מתפקידים אלו לא באמת רגש אותו, ובאף אחד מהם הוא לא הביא לידי מיצוי את יכולותיו הפנומנליות, כישוריו וקשריו הבינלאומיים. במקביל, הוא שימש גם בתפקיד שכן הסב לו נחת - נשיא מכון ויצמן למדע.

במסגרת תפקידו הזה, כונסה בקיץ 1960 "הוועדה הבינלאומית לקידום המדינות החדשות באמצעות המדע", או בעברית צחה: "ועידת רחובות". עבור הקהל בארץ, זה היה אירוע שעבר כמעט מתחת לרדאר התקשורת, פרט לכך שהביא לארץ שרשרת ארוכה של אורחים בינלאומיים חשובים אבל גם אקזוטיים מעט כמו ראש ממשלת נפאל, נשיא רפובליקת קונגו וסגני ראשי ממשלות מאפריקה ומאסיה. בנוסף, הגיעו גם מדענים בכירים מכל רחבי העולם.

מטרת הוועדה הייתה בחינת אפשרויות טכנולוגיות ומדעיות לקידום ופיתוח המדינות החדשות שנולדו לאחר החלוקה מחדש של מפת העולם בסוף שנות הארבעים ולאורך שנות החמישים. הוועדה הייתה קרובה לליבו של אבן, שהאמין עד מאוד בתוצאותיו של שיתוף פעולה בינלאומי. הוא עשה הכל כדי להביא לוועידה אישים נחשבים מבחוץ, אבל גם מבפנים. הוא רצה מאוד שמנהיגים והוגי דעות יהודים וישראלים יקחו חלק בדבר הזה. בספרייה הלאומית שמורה התכתבות ענפה שלו עם מרטין בובר, במטרה לשכנע את האחרון להצטרף לוועידה, ואז לנאום בה, ואז להכיר במסקנותיה ובתוצאותיה. אבל קצת כמו אבן עצמו, נראה כי בעולם הכירו בוועידה שיזם יותר מאשר בישראל. מסקנותיה הופצו כמסמך רשמי של האו"ם, ורעיונות שעלו בה היוו בסיס לשיתופי פעולה אנרגטיים ומקצועיים רבים בין מדינות. אבל בארץ קשה לומר שהיא נכנסה לרשימת האירועים המכוננים המוכרים לציבור, ולא רבים טורחים למנות אותה כאחד מהישגיו של אבן.

אחד ממכתביו של אבא אבן למרטין בובר, השמור בספרייה. מתוך ארכיון מרטין בובר, הספרייה הלאומית

ליהודים עצמם, את סיפורו של העם היהודי. היא שודרה בתחילה בארץ, בשנות השמונים של המאה הקודמת, ואז גם בארצות הברית. שנים אחרי שידורה הראשון, היא עוד שמשה ככלי חינוכי ללימוד על ההיסטוריה היהודית.

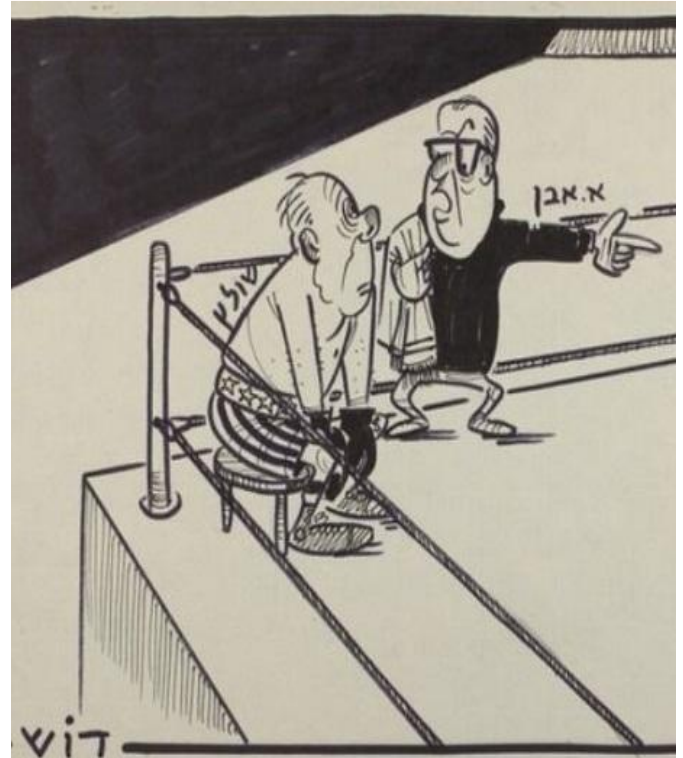
"אני אבא אבן", כך הוא מכריז במונולוג הפתיחה של הסדרה, שאולי יותר מכל דבר אחר שאמר וכתב, מספר על איך הוא ראה את עצמו, ועל התפקיד שהוא האמין שהיה וישנו לעם היהודי בהיסטוריה העולמית. "יהודי, ישראלי, שרכש את השכלתו באנגליה, חוקר בהיסטוריה, ספרות ולשון, דיפלומט במשך עשרות שנים, וחבר כנסת במדינת ישראל. הסיפור שנספר כאן יסופר לא רק בשל הדרמה, אלא מפני שרעיונות אלה מילאו תפקיד מרכזי ורב השפעה בקורות האנושות. דברי ימים אלה הם חוליה המקשרת בין עבר להווה. אי אפשר לספר את סיפור התרבות, בלי להתמודד פנים אל פנים עם מה שהיהודים חשבו, הרגישו, כתבו ועשו". בשנת 2001 הוא הוזמן לקבל את פרס ישראל למפעל חיים, על "תרומה מיוחדת לחברה ולמדינה", אבל אבן היה אז כבר חולה, ואשתו, סוזי, הגיעה לטקס כדי לקבל את הפרס בשמו.

אבן השאיר חותם בל יימחה על ההיסטוריה היהודית והישראלית. הוא ראה בתפקיד הדיפלומטי שליחות מהמעלה הראשונה, וכשהתבדחו לידו כי דיפלומטיה, "בניגוד לקו ישר - היא הדרך הארוכה ביותר מנקודה לנקודה" הוא לא היה צוחק, אלא עונה בכובד ראש על משמעותה העמוקה של מדינת ישראל שכל כך אהב והאמין בה, למרות הכל. וגם אם לא קם אחריו דיפלומט כמוהו, וגם אם היו מבין הישראלים ששמו ללעג את שפתו הגבוהה וגיבונוי הלא-ישראליים, הוא היווה השראה לרבים מאוד מאלה שייצגו את ישראל על במות שונות ובתפקידים שונים ברחבי העולם.

אבא אבן, מתוך הסדרה "מורשת"

קיסנינג'ר, עזרו לו בבית. עם התפטרותה של גולדה מאיר לאחר המלחמה, הציע ראש הממשלה הנכנס, יצחק רבין לאבן את תפקיד שר ההסברה בממשלתו החדשה, אבל אבן ראה בכך הצעה "משפילה", ובזה הגיעה קריירה פוליטית ודיפלומטית מרהיבה ועתירת הישגים, לקיצה.

המערכת הפוליטית והתקשורת בארץ לא עשו לאבן חיים קלים. קריקטורה מאת דוש שפורסמה בעיתון "מעריב", מתוך ארכיון דוש, הספרייה הלאומית

תחנה חמישית: מורשת

גם אם כבר לא היה שר בממשלה, אבן לא הסתגר בביתו. הוא הקדיש את כל זמנו ומרצו להמשך תפקיד חייו, על במות אחרות: הוא הפך למרצה מבוקש וכתב לא מעט ספרים (באנגלית). בעולם העריצו אותו, הוא נבחר לאחד מעשרת הנואמים הטובים בעולם וקיבל לא מעט תארי ד"ר לשם כבוד ממיטב האוניברסיטאות.

בגיל 75, ארגן לו לא אחר מאשר שר החוץ המיתולוגי של ארצות הברית, הנרי קיסנינג'ר, אירוע יום הולדת בבניין האו"ם. לאירוע הגיעה סלתה ושמנה של החברה הדיפלומטית האמריקאית והבינלאומית, כולל ניקלין קנדי, ושגריר מצרים. לשאלתו של אחד הכתבים אודות החגיגות "הרי זו מחווה לא רגילה בכלל באו"ם?" השיב קיסנינג'ר בפשטות: "לפנינו אדם לא רגיל בכלל".

ואז, כשעשרות שנים של עשייה והישגים אישיים מאחוריו, הוא פנה ליצור את מה שהוא ראה כאחד הדברים החשובים שישאיר אחריו - הסדרה "מורשת".

הייתה זו סדרה שכוונתה העיקרית הייתה לספר לעולם, וגם, ואולי בעיקר,

SO-ART

הסוד של פיקאסו - גניבה שהולידה מהפיכה

Pablo Picasso, Les Femmes d'Alger, 1907

נדמה כאילו סיפור השוד של התכשיטים מהלובר לפני כחודשיים לקוח מתוך הסדרה Lupin בהיותו מקצועני ואקסטרווגנדי בו זמנית, ובמיוחד באופן בו הוא ממשיך להביך את המשטרה הצרפתית.

בעולם האמנות הדיון נסוב באופן טבעי לסיפור השוד המפורסם ביותר בהיסטוריה של הלובר, הרי הוא גניבת ציור המונה ליזה של לאונרדו דה וינצ'י ב-1911. במשך שנתיים חיפשה המשטרה אחר הגנב, עד שלבסוף הוא הסגיר את עצמו. במהלך השנתיים האלה הציור התפרסם בכל העולם, והטענה היום היא שהמונה ליזה הפכה לאייקון כל כך חשוב וידוע, לא בגלל איכותיה אלא בזכות הפרסום שקנה לה אותו סיפור שוד פנטסטי.

Mona Lisa, Louvre, By Resul Muslu

בשנת 1907, כאשר פיקאסו בן ה-26 עמל בסטודיו שלו ברחוב ד'אווניון על אחת העבודות המהפכניות ביותר של זמנו, Les Femmes d'Alger, הוא קיבל לידי שני פסלים עתיקים שעתידים לשנות את האופן שבו מביט על גוף האדם, מרחב ופנים. הפסלים הללו, "ראשים איבריים" מחצי האי האיברי, נגנבו זמן קצר קודם לכן ממוזיאון הלובר בידי צעיר בלגי מסתורי בשם Géry Pieret (פיירה) - דמות פרועה ומהמרת, שבמשך שנים נעה בין עבודות מזדמנות, כתיבה חתרנית והרפתקאות מפוקפקות.

פיירה הכיר היטב את Guillaume Apollinaire, (אפולינר) המשורר והמבקר שהיה מיודד עם פיקאסו. אפולינר, שהיה נוטה לאסוף טיפוסים צבעוניים סביבו, העסיק את פיירה כעוזר אישי לתקופה קצרה. כשפיירה הופיע יום אחד לפתע בסטודיו של

כשחפירתי יותר לעומק נתקלתי בסיפור הרבה פחות מוכר ולא פחות מרתק: הסיפור המסתעף, הבלשי כמעט, שמחבר בין פיקאסו, אפולינר, שני פסלים איבריים עתיקים שנגנבו מן הלובר - ורגע מכונן בתולדות האמנות המודרנית. זהו פרק שמרבים להזכיר בהערות שוליים, אך מעטים מתעמקים במשמעותו העמוקה על לידתו של קוביזם ועל מפגש נדיר בין פשע, השראה ופריז התוססת של ראשית המאה העשרים.

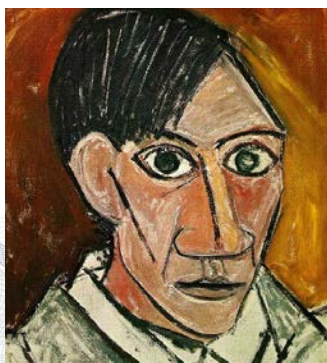
אינטנסיבית של מסיכות אפריקאיות ופסלים ארכאיים והפסלים שהביא פיירה הגיעו בדיוק ברגע הנכון. כשפיירה הציע לו את הפסלים, פיקאסו, לפי עדויות בני התקופה, קיבל אותם ללא שאלות - וזה מעניין לא פחות מהגניבה עצמה. הוא ידע שהם עתיקים, ידע שהוא מתאהב בצורניותם, וידע שהוא רוצה אותם אצלו. האם ידע שהם גנובים? המקורות חלוקים. כנראה ש"לא רצה לדעת". מה שבטוח: הוא הסתיר אותם היטב בארון הבגדים.

המונה ליזה חוזרת ללובר ב-1913

מגניבה למהפכה צורנית

כאן מגיע הקשר האמנותי המרתק. פיקאסו עמל אז על "העלמות מאביניון" - יצירה שתשנה את מהלך האמנות המערבית ותסמן את ראשיתו של הקוביזם. שני הראשים האיבריים, על מבטם האטום והמבנה הפיסולי המחוספס, חדרו אל היצירה כמעט מיידית. הם מופיעים בהדהוד ברור בשתי הפנים הימניות של הציור - עם העיניים האליפטיות, החיתוך החצוף של קווי הלחיים והעדר כל ניסיון לייצוג טבעי.

Pablo Picasso, Self Portrait, 1907

פיקאסו עם "שתי סטואטיות קטנות", כדברי אהובתו של פיקאסו אותה עת, פרננד אוליבייה, איש לא דמיון את המהומה שתבוא בעקבותיהן.

פבלו פיקאסו, פאריס, 1904

הפסלים הנעלמים

לפי מחקריו של ההיסטוריון לאמנות נואה צ'רני, פיירה הסתובב בלובר כמי שמסתובב בביתו. בתחילת המאה ה-20, האבטחה בלובר הייתה רופפת להפליא, וחפצים קטנים - במיוחד מאוספים "שוליים" יחסית - הושארו לעיתים ללא השגחה מספקת. מסתבר שפיירה עסק ב"סחיבות" מסוג זה החל מ-1900 מבלי שיעלו על עקבותיו. במרץ 1907, שלף פיירה מתוך ארון אחסון שני פסלי ראש איבריים עתיקים, החביא אותם במעילו ויצא מן המוזיאון בלי שזכה למבט שני.

פסלי ראש איבריים של גבר ואישה שנגנבו ממוזיאון הלובר ב-1907

באותה תקופה הציג מוזיאון הטרוקדרו בפאריס מבחר של פסלים ארכאיים ומסיכות מאפריקה ואלה הציתו את דמיונם של אמנים צעירים, ובראשם פבלו פיקאסו, בחיפוש אחר שפה אמנותית חדשה. חפצי הפיסול האיבריים, עם חזותם הגאומטרית, תווי הפנים הקופסתיים והמבט האטום, משכו את עיני האמנים הפריזאים שחיפשו אסתטיקה חדשה - ראשונית, "פרימיטיבית", לא מקולקלת על ידי המסורת הקלאסית. פיקאסו היה כבר בעיצומה של חקירה

הסוד של פיקאסו - גניבה שהולידה מהפיכה

המשך מעמ' קודם <<

Apollinaire, Photo in Picasso's Studio, Fall 1910

איך מסתירים פשע אמנותי?

בשלב הזה, פיקאסו ואפולינר נחרדו מהמחשבה להחזיק בביתם פסלים שמקורם בגניבה. לפי חלק מהעדויות, הם שקלו בלילה מושלג אחד לזרוק את הפסלים לנהר הסן ובילו כמעט לילה שלם על אחד הגשרים, קופאים תוך כדי שהם מתלבטים. בסוף ויתרו. הפסלים הוחזרו, בעילום שם, דרך המערכת של העיתון שפרסם את מכתבו של פיירה.

מזרז לחשוב על כך היום, אבל שני הפסלים הללו - שייתכן שכל אחד מהם היה עוצר נשימה גם בגלריה עכשווית - הפכו לאבן מבחן מוסרית עבור שניים מענקי התרבות של המאה העשרים.

Pablo Picasso, Woman's Head, 1907

1911: ה"שערווייה" מתפוצצת

ארבע שנים אחרי שהפסלים הגיעו לסטודיו של פיקאסו, הזדעזע עולם האמנות מגניבת המונה ליזה ממוזיאון הלובר. הכותרות זעקו, המשטרה התבלבלה, והפאניקה הציבורית הובילה לשלל חשדות מופרכים. לפתע הופיע בעיתון "Paris-Journal" מכתב מפתיע מאת לא אחר מאשר פיירה, שטען כי הוא עצמו גנב פסלים מן הלובר בעבר - ואפילו גנב "סטואטית פניקית" נוספת לא מזמן. המשטרה, שהיתה אובדת עצות, ירתה לכל הכיוונים, גם אם הם היו חצי מופרכים: פיירה קשור לאפולינר, אפולינר קשור לפיקאסו - אולי הם מעורבים בגניבת המונה ליזה? זו היתה תיאוריה פרועה, אך היא תפסה אחיזה בליבו של הקהל ההמום.

אפולינר נעצר ונכלא לכמה ימים. פיקאסו נקרא לחקירה. שניהם היו מבוהלים, מבוישים ומבולבלים. פיקאסו, לפי עדויות, כמעט נישק את ידיו של השופט בתחנונים: "מעולם לא ראיתי את האיש הזה!" - על פיירה, כמובן.

Picasso, Portrait of Apollinaire, 1913

Pablo Picasso,
1907,
Nu aux bras
levés (Nude)

מורשת: בין שערורייה להשראה אמנותית

הפרשה הזו ממחישה כיצד פריז של 1907 הייתה מרחב שבו אמנות, ספרות, פוליטיקה, פשע ותשוקה חיו בערבוביה מסעירה. היא גם מראה עד כמה גבולות החוק, האתיקה והיצירה היו לעיתים דקים.

אבל יותר מכל - היא מזכירה לנו שהמהפכה המודרניסטית לא נולדה רק מרעיונות נשגבים או מתיאוריות אסתטיות. היא נולדה גם מחפצים ממשיים, לפעמים כאלה שעברו דרך מפוקפקת במיוחד, שנכנסו לחיי האמנים והשפיעו עמוקות על ראייתם.

הראשים האיבריים הגנובים הפכו, אולי בלי כוונה מצדם, לשותפים סמויים בלידת הקוביזם. דרכם לא רק העין של פיקאסו השתנתה - אלא העין של העולם כולו.

Finansim
פיננסים ניהול הון פרטי

פתיחת חשבון וייעוץ השקעות יזום לחשבון השקעות בבנקים הבינלאומיים המובילים בתנאים מיוחדים

- ייעוץ השקעות יזום אובייקטיבי ובלתי תלוי.
- הטבות משמעותיות ברמת העמלות ביחס למקובל בבנקים הבינלאומיים.
- מגוון אפשרויות השקעה בקרנות נאמנות וקרנות גידור בינלאומיות.
- ייעוץ באמצעות יועצי השקעות בעלי ותק ומוניטין בתחום.
- אפשרות לפתיחת חשבון חדש למעוניינים ומתאימים בתנאים מיוחדים.
- מינימום לפתיחת חשבון - \$500,000 במשרדי "פיננסים" ברמת אפעל.
- שירות בעברית לייעוץ פעולות בחשבון.

לפרטים: 077-77-83000

www.nihulhon.co.il/open-bank-account

מגזין הבנקאות הפרטית

גישה ישירה למוצרים ולשירותים

מגזין הבנקאות הפרטית מופק משנת 2011 עבור לקוחות הבנקאות הפרטית של כל הבנקים

לקבלת המגזין למשך שנה ללא תשלום וללא התחייבות ללקוחות הבנקאות הפרטית:

www.bankautpratit.co.il